

ERFGOEDDAG

HOE MAAKT U HET?

ASPIRATIEGIDS ERFGOEDDAG 2019

COLOFON

Coördinatie
Tine Vandezande

Redactie
Bart De Nil, Katrijn
D'hamers, Marc Jacobs,
Tine Vandezande, Michelle
Van Meerhaeghe

Eindredactie
Annemie Vanthienen &
Birgit Geudens

Vormgeving
Silke Theuwissen

Coverfoto
Visit Flanders
(CC BY-NC-ND 2.0)

Druk
Albe De Coker,
oplage 4.400 exemplaren

Wettelijk Depot
D/2018/11.524/8

Verantwoordelijke uitgever
Marc Jacobs, FARO. Vlaams
steunpunt voor cultureel
erfgoed vzw, Priemstraat
51, 1000 Brussel

© Alle rechten voorbehouden.
Behoudens de uitdrukkelijk bij wet
bepaalde uitzonderingen mag niets
uit deze uitgave worden vermenig-
vuldigd of openbaar gemaakt, op
welke wijze ook, zonder uitdruk-
kelijke voorafgaande en schriftelijke
toestemming van de auteurs.

TOT JE DIENST

Coördinatie Erfgoeddag

FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw
Priemstraat 51, 1000 Brussel
02 213 10 81

info@erfgoeddag.be | www.erfgoeddag.be

Coördinator
Tine Vandezande (tine.vandezande@faro.be)

Data- en social mediamanager Erfgoeddag/ FARO
Michelle Van Meerhaeghe (michelle.van.meerhaeghe@faro.be)

ALLES WETEN OVER ERFGUEDDAG?

Volg Erfgoeddag via de sociale media

DANK

aan iedereen die op de een of andere manier heeft geholpen bij
deze inspiratiebrochure.

Erfgoeddag is een initiatief van FARO. Vlaams steunpunt voor
cultureel erfgoed vzw, in opdracht van de Vlaamse overheid en in
samenwerking met de erfgoedgemeenschappen in Vlaanderen en
Brussel.

Partners provinciale infosessies:

HOE MAAKT U HET?

ASPIRATIEGIDS ERFGOEDDAG 2019

Marc Jacobs, Tine Vandezande
en Michelle Van Meerhaeghe

Brussel, FARO, zomer 2018

INHOUD

WOORD VOORAF	6
DEEL 1: KADERS, ASPIRATIES EN UITDAGINGEN: ERFGOEDWERK EN COCRÆFTING	8
Inspiratie en aspiratie	15
DE ASSISTS VAN SENNETT	17
Tienduizend uur	17
Het belang van werkplaatsen	17
Ambachtsgilden	18
Historici herbekijken erfgoed	18
Sociale en economische wetenschappers: met oog voor wortels en lange duur	19
Al doende leren	20
Gender	20
Kunst en kunstenaars	21
Cræft: niet alleen in de steden	21
Recepten en handboeken	22
Beroep zonder gemeenschap? Of participatie?	23
Restaureren en repareren	23
Fouten	25
Schatten van/in mensen en virtuoze portretten	26
Een Living Human Treasures programma in Vlaanderen	27
Vakmensen in de erfgoedsector	27
De meesters van morgen	28
Makers en digitalisering	30
Labs, labs, labs	33
Ambachten in gevaar?	34
Inspireer makers digitaal	35
Goed geborgd is half gewonnen	35
Hoe maakt u het? Nederlandse taal oefenkansen tijdens dialoogtafels NT2	36
Gudiparan bazi, Gajrella, tadelakt ... Wij kunnen het maken!	37
Eindnoten	38
Foto's	38

DEEL 2: AAN DE SLAG	40
Erfgoeddag?	42
<i>Waarover gaat het?</i>	42
<i>Wat zit erin voor jou?</i>	42
<i>Wanneer?</i>	43
<i>Waar?</i>	43
<i>Waarom is Erfgoeddag belangrijk?</i>	43
Timing Erfgoeddag 2019	44
Inspiratiesessies	45
Leidraad bij het bedenken van een Erfgoeddagactiviteit	46
Inschrijven voor Erfgoeddag 2019	49
Partners	54
Goed om te weten	57
<i>Erfgoed in de praktijk</i>	57
<i>Combineer De nacht van de Geschiedenis en Erfgoeddag</i>	57
<i>Ambachten en educatie: de erfgoedklassen in Brussel</i>	58
<i>Hoe maakt u het?</i>	59
<i>Haal meer uit Erfgoeddag dankzij de ErfgoedApp</i>	60
<i>Welkom in de bibliotheek van FARO</i>	62
<i>Erfgoeddoel</i>	62
<i>Wiki loves Heritage: doe mee!</i>	63
<i>Erfgoeddag 2020: De Nacht</i>	64

“These deep time signatures also serve as a tacit reminder of the human condition: that we are makers, and that we have always lived in a world of making. It defines us, we need it, it’s good for our health, and it makes us ‘better’ (...) Cræft is a form of intelligence, an ingenuity that can shift in accordance with a changing world. What has seemed intelligent for the best part of 150 years – factory production, mass manufacture, conspicuous consumption and waste – now no longer feels all that intelligent in a world of diminishing resources and increasing environmental instability. So a new cræfty-ness is required, a rethinking of what it means to be powerful, resourceful and knowledgeable through the medium of making, the medium that defines us as human beings.”¹

WOORD VOORAF

Beste vakmensen,

Met plezier bieden we jullie deze aspiratiegids aan. Het is geen cursus mond-op-mondbeademing, maar een inspiratiegids boordevol ambitie voor cultureel-erfgoedwerk. Het is de bedoeling dat je er iets mee doet: lezen, opzoeken, nadenken, discussiëren, plannen en vervolgens uitwerken. Het ijzer smeden terwijl het heet is. Tijdens Erfgoeddag op 28 april 2019 kan je het resultaat van dat proces doorgeven. Maak ondertussen gerust mond-tot-mondreclame bij collega's. Want hoe meer interessante activiteiten op Erfgoeddag, des te beter.

De verwachtingen voor 2019 rond 'baanbrekend vakmanschap' in Vlaanderen zijn hoger dan ooit. Net als sensibilisering rond meesters en makers is dit niet toevallig een van de krachtlijnen van de Vlaamse Regering, met bijvoorbeeld het programma Vlaamse Meesters (zoals de firma Brueg(h)el) als speerpunt. In mei 2018 heb ik zelf een impuls gegeven door de lancering van een nieuw subsidieprogramma om waardevol vakmanschap door te geven aan volgende generaties. Dit kersvers beurzensysteem rond meesterschap past zelfs in een internationale stroming, want ook UNESCO roept op om levende menselijke schatten en ambachten te koesteren en te borgen. De deadline voor het indienen van voorstellen is 15 september 2018. Vanaf 1 januari 2019 kunnen de eerste meester-leerling-combinaties aan de slag. Meer informatie vind je op www.kunstenenerfgoed.be/nl/beurzen-voor-het-doorgeven-van-vakmanschap-een-meester-leerling-traject.

Het mag dus niet verbazen dat het me ten zeerste verheugt dat de vakmensen in het cultureel-erfgoedveld in Vlaanderen vakmanschap, ambachten en vaardigheden in 2019 centraal stellen tijdens hun Erfgoeddag. Ik apprecieer ten zeerste dat, onder begeleiding van FARO, Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, allerlei organisaties, verenigingen, professionals en vrijwilligers hun collecties, vaardigheden en kennis zullen inzetten om er een succes van te maken. Het is een prachtige vorm van sensibilisering rond een thema van groot maatschappelijk belang, niet alleen van het grote publiek maar ook in de erfgoedsector zelf. De verwachtingen en de mogelijkheden zijn groot. Het woord 'aspiratie', het streven naar iets moois, duurzaam, bevredigends en waardevols drukt dit goed uit. Maak het verschil in 2019 en begin er nu aan.

Veel succes en arbeidsvreugde,

Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Media en Brussel

DEEL 1

KADERS, ASPIRATIES EN UITDAGINGEN:
erfgoedwerk en cocraëfting

KADERS, ASPIRATIES EN UITDAGINGEN: ERFGOEDWERK EN COCRÆFTING

*“Maak alles zo eenvoudig mogelijk – maar niet eenvoudiger.”
(Albert Einstein)*

Hoe maak je het? En in een adem ook: hoe maakt het je? En hoe geven we dat dan door? Voeg aan die vragen nog het suggestieve woordje ‘beter’ toe, en je hebt het thema en de uitdaging van Erfgoeddag 2019 helemaal beet: **vakmanschap en ambachtelijkheid**. Over vakmensen (v/x/m) en bijzondere beroepen dus. En *cultureel erfgoed*.

Waarover gaat het? Dat wordt uitstekend uitgelegd in *The Craftsman*, een uitermate toegankelijk én degelijk boek van een van de bekendste sociale wetenschappers van onze tijd, **Richard Sennett**. Het boek verscheen oorspronkelijk in 2008 en werd in 2015 in het Nederlands vertaald als *De ambachtsman. De mens als maker*.² Het werk is ook in het Nederlands al aan zijn tiende druk toe. Een heuse bestseller dus en zonder twijfel een boek dat heeft weten te vatten wat er leeft in de wereld. *De ambachtsman* geldt als een wake-upcall, een sein dat er iets heel belangrijk aan de gang is in de economie, de cultuur en in andere domeinen van de maatschappij.³ We stellen dus eerst en vooral voor om met dat boek aan de slag te gaan, het te lezen en een manier te vinden om je eigen project daarbinnen te mikken. Zo draag je niet alleen bij tot een internationaal debat maar kan je ook geprikkeld worden. Grijp Erfgoeddag aan als een kans om met een belangrijk maatschappelijk thema aan de slag te gaan. Ook andere boeken van Sennett zijn trouwens de moeite, in het bijzonder het boek *Samen*⁴ (*Together*), dat het vervolg is op *De ambachtsman*. Beide boeken kunnen overigens perfect gecombineerd worden.

We zijn niet de eersten die dit thema stevig vastpakken. **De voorbije jaren werden in Vlaanderen en elders in de wereld allerlei websites, brochures en campagnes ontwikkeld over dit onderwerp.** Doe er je voordeel mee en bouw erop voort. Laten we bij wijze van straf voorbeeld wijzen op een heus *Inspiratieboek. Een toekomst voor ambachten* dat een stevig kader biedt, vele mooie voorbeelden en suggesties geeft én dat je gewoon gratis kan downloaden.⁵ Als geen ander illustreert dit inspiratieboek hoe hard het gaat in het erfgoedveld in Vlaanderen. Het dateert uit 2014. De inhoud blijft fris en stevig overeind, maar diverse website-adressen zullen ondertussen moeten aangepast worden. Te beginnen met de organisatie zelf, die van tapis plein transformeerde tot Werkplaats immaterieel erfgoed.⁶

Deze evolutie past in het nieuwe Cultureelerfgoeddecreet van 2017 dat het cultureel-erfgoedveld vanaf 1 januari 2019 hertekent en versterkt.

Bij het maken van deze brochure is trouwens nog niet volledig duidelijk hoe ver de Vlaamse overheid gaat in de ondersteuning en met welke organisaties ze op landelijk niveau in zee zal gaan (de erfgoedconvenants blijven doorlopen). Wel is het duidelijk dat onder meer in het immaterieel-erfgoedveld, waarin traditionele ambachten, kennis en vaardigheden gevat kunnen worden, grote veranderingen zullen plaatsvinden. Volg hier bijvoorbeeld de evolutie van immaterieelerfgoed.be. Hou de websites van het Departement CJM en van FARO in de gaten om te zien welke organisaties, naast FARO, gespecialiseerde dienstverlenende rollen kunnen opnemen, waarbij vakmanschap en ambachtelijkheid overlappende thema's zijn. Denk daarbij aan nieuwe spelers zoals de net vermelde Werkplaats, Semper, Histories of het Vaklab in Bokrijk, en aan organisaties die onder hun oude naam hun werking voortzetten, zoals het Centrum voor Agrarische Geschiedenis, waar agrarisch vakmanschap aandacht krijgt. Tal van collectiebeharende organisaties zoals musea, archieven en bibliotheken gaan meer of minder expliciet met ambachtelijkheid, vakmanschap en meesterwerken aan de slag. Zowel de producten als de processen hebben immers sporen nagelaten, en vormen roerend en immaterieel erfgoed. Contacteer hen, als zij u al niet zouden contacteren of oproepen om samen iets te organiseren. Cocreatie en zelfs cocrafting: zou dat kunnen? Participatie is een van de functies die het nieuwe Cultureelerfgoeddecreet hoog in het vaandel voert: Erfgoeddag 2019 is de eerste publieke kans voor alle verder of nieuw gesubsidieerde (en uiteraard ook andere) organisaties in het vanaf 2019 versterkte erfgoedveld om dit waar te maken.

Zeker in Vlaanderen is er een rijke traditie van ambachten en corporaties. Er is de voorbije dertig jaar, en vooral tussen 1990 en 2010, baanbrekend werk verricht over ambachtsgilden, leertijd en meesterschap in de Zuidelijke Nederlanden. Dit paste in een Europese, zelfs wereldwijde, stroming waarin van alles werd herbekeken en herijkt. In 2012 publiceerden twee Antwerpse historici, Catharina Lis en Hugo Soly, hun meester(levens)werk *Worthy Efforts: Attitudes to Work and Workers in Pre-Industrial Europe*. Niet alleen bundelen Lis en Soly in dit werk vele van die inzichten in een groter geheel, ook de bibliografie van dit werk is een goudmijn.⁷ Het hoofdstuk *'Artisans: Practice and Theory'* (pp. 313-425) is state of the art (state of the craft, zo je wil). Het brengt allerlei nieuwe inzichten en onderzoeksresultaten over pre-industrieel ambachtelijk werk samen. Helaas heeft hun boek in Vlaanderen nog niet de weerklank

Leen Roels en Leen Gos van Erfgoedcel Mijn-Erfgoed

“Erfgoeddag beschouwen wij nog steeds als de hoogmis van het cultureel erfgoed. Op die dag geven we de kleinere en grote spelers een podium om het gevarieerde cultureel erfgoed dat de Mijnstreek rijk is te tonen. Dit doen we door ondersteuning te bieden bij de inschrijvingen en de communicatie. Voor veel organisaties is Erfgoeddag hét moment om hun werking te presenteren aan het brede publiek. Voor het publiek is het een uitgelezen kans om kennis te maken met de soms onbekende, maar ongekend boeiende lokale geschiedenis. Ook wordt op die dag goed zichtbaar hoeveel mensen zich vrijwillig inzetten voor ons erfgoed. De enige klacht die wij horen is dat het jammer is dat het maar één dag duurt!”

gekregen die het verdient. Zoals veel van het innoverende academische werk over vakmanschap en ambachtelijkheid dat aan Vlaamse universiteiten werd en wordt verricht, is het helaas niet vlot toegankelijk voor gewone stervelingen. Ofwel zit de kennis verscholen in niet-gepubliceerde bachelor- en masterscripties of doctoraten (maar daar kan je de auteurs contacteren), ofwel zit ze goed verstopt achter hoge betaalmuren. Dit is ook het geval met *Worthy Efforts* en tal van andere werken. Ook het pas gepubliceerde synthesewerk *Guilds, Labour and the Urban Body Politic: Fabricating Community in the Southern Netherlands, 1300-1800* van Bert De Munck kan hier vermeld worden; een instant standaardwerk waarin kennis over de Zuidelijke Nederlanden wordt samengevat.⁸ Maar ook dat rijke en prachtige boek is peperduur. Gelukkig kan je terecht in bibliotheken zoals die van FARO om het te vinden en gratis te consulteren.

Laat Erfgoeddag 2019 een kans zijn om de waardevolle inzichten, resultaten en casestudies van recent ambachtsonderzoek aan onze universiteiten door middel van tentoonstellingen, lezingen, films of andere creatieve formules ook in Vlaanderen beter bekend te maken en te delen. Dit geldt uiteraard ook voor het werk van kunstwetenschappers, archeologen, sociologen, antropologen en (ped)agogen die de voorbije jaren over leertijd, vakmanschap en bijzondere producten behoorlijk wat onderzoek hebben verricht en aan het verrichten zijn. *Vlaamse masters, wat hebben ze te zeggen? Wat hebben ze gemaakt?* Leesgroepen oprichten om een selectie van die literatuur kritisch te verwerken en vervolgens te vertalen en te delen in een Erfgoeddagactiviteit: ook dat is erfgoedwerk (voor zover de academische spelers het niet zelf zouden doen). Sprekers uitnodigen voor lezingen is een legitieme optie, maar mag het iets meer zijn? Het is meer dan ooit relevant dat die nieuwe inzichten in Vlaanderen en Brussel een breder publiek bereiken. Maar ook dat een connectie wordt gemaakt met het hogervermelde werk van Sennett. Daar biedt de volgende Erfgoeddag een uitstekende kans toe. Vanuit democratisch oogpunt loont het zeker en vast de moeite.

Musea, bibliotheken en archieven bewaren tal van archiefstukken, afbeeldingen en objecten die de werking, de rol en de impact van die organisaties en vaklui in het verleden duidelijk maken. Ook na de afschaffing van de meeste van die structuren tijdens het ancien régime zijn er tal van sporen blijven doorleven.

Een belangrijke bron zijn de **meester- en andere werken** die in verzamelingen in Vlaanderen en Brussel bewaard worden. Focus op Erfgoeddag niet louter op de esthetische ervaring, maar zet ook het werk en de kennis (en de makers) die erin vervat zitten centraal. Hoe is het werk gemaakt? Welke sporen van de maker(s) kan je erin terugvinden, zoals merktekens, gildetekens, of zelfs de herkenbare hand van de meester?

Ook **bij erfgoedwerk komt vakmanschap kijken**. Restauratie en preventieve conservatie is haast per definitie vakwerk. Maar ook erfgoededucatie is vakwerk. Want hoe breng je erfgoed goed aan de man of de vrouw? Hoe vertaal je je boodschap? En hoe bereik je het publiek dat je wil raken?

Er is nog een belangrijke inspiratiebron waarmee je een verschil kan maken: vakmanschap als vorm van immaterieel cultureel erfgoed, zoals bedoeld in de UNESCO Conventie voor het borgen van immaterieel cultureel erfgoed (2003).

Het moge duidelijk zijn: het is niet onze bedoeling om een simpele open bedrijven- of open atelierdag te organiseren, noch om louter propaganda te voeren voor ‘ambachtelijke producten’, ‘Vlaams meesterschap’ of ‘authenticiteit’. Wat we ook niet zullen doen, is het leven van vaklieden op roze wolken of in Luilekkerland suggereren, waar de gebraden kippetjes of vaardigheden moeiteloos komen aangevlogen. **Want hoe en door wie werden die lekkere kippetjes gebraden, wordt die berg rijstebrij gemaakt en worden die vaardigheden na 10.000 uur werkend leren verworven?** Wie waren Pieter Bruegel? Wie waren Pieter Paul Rubens? We zijn ons terdege bewust van de foute, en daarom juiste, meervoudsvorm, net zoals ook Wannes Van de Velde zong over “Ne zanger is een groep”. Of zoals in het hedendaagse erfgoedwerk in Vlaanderen gesproken wordt over een erfgoedgemeenschap, passend in een breed langetermijnverhaal. We willen onder andere daarmee aan de slag gaan, daarover nadenken en een meerwaarde bieden. Erfgoeddag speelt uiteraard voluntaristisch en genereus in op de grote campagnes die deze legislatuur in Vlaanderen gelanceerd werden, met slogans als *Baanbrekend Vakmanschap* of *Vlaamse Meesters* en hun meesterwerken. Maar we proberen daarbij maximaal de troeven van het werken met roerend en immaterieel erfgoed uit te spelen: ons vakmanschap, onze *erfgoedwerkcræft*. We? Ook jij dus, samen met FARO en vele andere partners in de cultureel-erfgoedsector in Vlaanderen.

INSPIRATIE EN ASPIRATIE

Oefening baart erfgoedwerk. Het boekje dat je nu in handen hebt, is wat we dit jaar de *aspiratiebrochure* noemen, een publicatie die we in andere jaren de *inspiratiegids* hebben genoemd. Aspiratie, of het streven om het beter te doen, om op te klimmen, om zo goed mogelijk en kwalitatief werk te leveren, om zich in te schrijven in grotere verhalen van gilde-eer, een stedelijke of religieuze gemeenschap, om meester te worden, was al een sleutelbegrip in de wereld van ambachten.⁹ Voor deze brochure en editie kijken we verder dan het traditionele inspiratie bieden. Richard Sennett schreef immers: “De moderne tijd wordt vaak een vaardigheden-economie genoemd, maar wat is een vaardigheid precies? Het algemene antwoord luidt ‘geoefende praktijk’. In die zin staat vaardigheid tegenover de *coup de foudre*, de onverwachte inspiratie. De aantrekkingskracht van inspiratie berust ten dele in de overtuiging dat ongepolijst talent oefening kan vervangen.”¹⁰ Ze kunnen samengaan (en sowieso suggereerde Thomas Edison al dat zelfs genialiteit voor 1 procent uit inspiratie en voor 99 procent uit transpiratie bestaat). **Wat belangrijk is, is het streven om het werk zo goed mogelijk te doen, en waar mogelijk en relevant te innoveren. En-en: steeds sterker. Dat is de aspiratie.** De ambitie mag groot zijn. Laat ons de aspiratie koesteren om er een impactrijke Erfgoed(en)dag van te maken.

DE ASSISTS VAN SENNETT

TIENDUIZEND UUR

De basisstelling van Richard Sennett is dat alle vakmanschap¹¹ gestoeld is op een in hoge mate ontwikkelde vaardigheid, die vaak maar niet uitsluitend ook handvaardigheid omvat. “Volgens een veelgebruikte maatstaf is zo’n tienduizend uur ervaring nodig. (...) Techniek is op hoog niveau geen mechanische activiteit meer; mensen die iets goed kunnen, voelen wat ze doen en kunnen diep nadenken over wat ze doen”.¹² Als je tien jaar lang drie uur per dag oefent en traint bijvoorbeeld. Dat komt ongeveer overeen met een leerling-edelsmid die in een pre-industrieel gildesysteem zeven jaar lang gedurende vijf werkuren per dag aan het werk was. Of met minstens drie à vier jaar werkervaring in een hedendaagse context.

HET BELANG VAN WERKPLAATSEN

Sennett stelt voor bijzondere aandacht te besteden aan werkplaatsen, al dan niet ingebed in een gildestructuur, en variërend van de ateliers van Stradivari tot de moderne wetenschappelijke laboratoria of restauratie-ateliers. Sennett komt met de volgende omschrijving van een werkplaats die vele vragen en mogelijkheden oproept:

“Een werkplaats is een productieruimte waarin mensen rechtstreeks autoriteitskwesties aanpakken. Deze harde definitie concentreert zich niet alleen op wie beveelt en wie gehoorzaamt op het werk, maar ook op vaardigheden als een bron van legitimering van gezag of de waarde van gehoorzaamheid. De meester van de werkplaats verwerft zich het recht om leiding te geven dankzij zijn vaardigheden en door van die vaardigheden te leren en ze over te nemen, wint de gehoorzaamheid van de leerling of gezel aan waardigheid. In principe. Om bovenstaande definitie te gebruiken moeten we rekening houden met het tegendeel van gezag: autonomie, bevredigend werk dat zonder bemoeienis van anderen wordt

Dit symbooltje duidt een praktische tip aan, die je her en der in deze aspiratiebrochure tegenkomt. Met de verschillende tips kan je aan de slag bij de voorbereiding van je activiteit.

uitgevoerd (...) De sociale geschiedenis van vakmanschap is voor een groot deel een verhaal over de inspanningen van werkplaatsen om kwesties van gezag en autonomie onder ogen te zien of uit de weg te gaan.”¹³

Autoriteit en autonomie, het kanaliseren van spanningen en verschillen: dit is een interessante insteek. Welke voorbeelden en verhalen kan jouw erfgoedorganisatie uitdiepen? Is het ook vandaag nog een sleutelbegrip om vakmanschap te begrijpen? Zijn rituelen en andere vormen van communicatie tussen vaklui op en naast de werkvloer daarbij inderdaad erg belangrijk?

AMBACHTSGILDEN

Sennett besteedt in zijn boek ook aandacht aan een langetermijn-geschiedenis van werk in Europa.¹⁴ Hij bespreekt zo onder meer de rol van gilden, en laat daarbij aspecten als autoriteit en autonomie, kwaliteitscontrole, de notie meesterschap en de trajecten van leerlingen en gezellen aan bod komen. Hij gaat dieper in op de rol die het christendom speelde en zoomt in op de rol van heiligen als patroonheiligen voor ambachtsgilden, hun attributen, kapellen en religieuze activiteiten.¹⁵ Gilden worden ook gezien als corporaties die probeerden zowel op papier als in de praktijk hun kenniskapitaal van generatie op generatie over te dragen.¹⁶ Sennett haalt het systeem van leertijd (zeven jaar, vaak minder) aan als de manier om aspiratie te kanaliseren via de opeenvolgende niveaus van leerling, gezelschap en meester. Ook het belang van kwaliteitsgarantie, mede door de geloofwaardigheid en autoriteit van iemand die een meesterproef aflegt en stabiel en aanspreekbaar in de maatschappij staat, wordt benadrukt.

HISTORICI HERBEKIJKEN ERFGOED

De pagina's die Sennett schrijft zijn zeker interessant, maar in het bijzonder in en over Vlaanderen is hierover zeer veel gepubliceerd. In de 19e en de 20e eeuw zijn er honderden boeken en artikels verschenen over ambachtsgilden in de Zuidelijke Nederlanden voor de Franse Revolutie. Alle titels van de voor 1999 verschenen publicaties werden samengebracht en ontsloten in één handig werkinstrument: M. JACOBS & M. VANBELLINGHEN, 'Ambachten in de Zuidelijke Nederlanden (voor 1795)'. Een bijdrage tot de samenstelling van een bibliografische lijst van studies verschenen in de 19de en 20ste eeuw', in: *Oost-Vlaamse Zanten*, 74, 1999, p. 185-326 (ook

als apart boekje). **De lijst is te vinden op de website van Erfgoeddag.** Verder kan de meer recente en selectieve lijst worden aangeraden die te vinden is op www.collective-action.info/sites/default/files/webmaster/_BIB_GUI_BEL.pdf, naast de bibliografie in de meest recente synthese van Bert De Munck, *Guilds, Labour and the Urban Body Politic: Fabricating Community in the Southern Netherlands, 1300-1800*, Routledge, 2018. Voor een systematisch overzicht van ambachtsgilden en de belangrijkste archieffondsen kan men ook terecht bij M. JACOBS, 'De ambachten in Brabant en Mechelen', in: R. VAN UYTVEN E.A. (EDS.), *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Brabant en Mechelen tot 1795*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2000, deel 2, pp. 558-624.

Veel van de sindsdien verschenen literatuur werd gepubliceerd in het Engels (en soms Frans). Er zijn wel publicaties in het Nederlands beschikbaar, zoals C. LIS & H. SOLY (EDS.), *Werken volgens de regels. Ambachten in Brabant en Vlaanderen, 1500-1800*, Brussel, VUBPress, 1994 en C. LIS & H. SOLY (EDS.), *Werelden van verschil. Ambachtsgilden in de Lage Landen*, Brussel, VUBPress, 1997. In de universitaire bibliotheken van Universiteit Gent, VUB Brussel, KU Leuven en Universiteit Antwerpen kan je terecht voor de sinds 2000 gemaakte scripties. In sommige gevallen kan je online publicaties (artikels) vinden via academia.edu. De belangrijkste artikels verschenen sindsdien in prijzige bundels met harde kaft bij uitgeverijen zoals Routledge, Brill, Ashgate of Brepols. Momenteel is vooral het oeuvre van Bert De Munck als state of the art aan te raden. Diverse van zijn studies zijn gelukkig vlot toegankelijk via <https://antwerp.academia.edu/BertDeMunck>. In het bijzonder een kritische combinatie van de aangeraden boeken van Sennett en Langlands met het hierna vermelde artikel kan voor sommigen als eyeopener werken: B. DE MUNCK, 'Artisans as knowledge workers: craft and creativity in a long term perspective', in: *Geoform*, 2018.¹⁷

SOCIALE EN ECONOMISCHE WETENSCHAPPERS: MET OOG VOOR WORTELS EN LANGE DUUR

Uiteraard is er ook veel literatuur over vakmanschap en leertijd in de 19e, 20e en 21e eeuw beschikbaar. Niet te vergeten zijn bijvoorbeeld de recente studies van Arjo Klamer en in het bijzonder zijn gratis online beschikbare onderzoeksrapport over *crafts culture*: www.klamer.nl/categorie-agenda/crafts.¹⁸ Belangrijk is ook het oeuvre van de Frans-Italiaanse econome

Francesca Cominelli die het economisch belang maar ook de uitdagingen van traditionele ambachten in Frankrijk in kaart heeft gebracht en actief de link met de immaterieel-erfgoed-borgingsbeweging exploreert.¹⁹

AL DOENDE LEREN

Sterk inzoomen op de instroom en de aspiraties van jongens, en in sommige periodes ook meisjes, kan zeker een meerwaarde bieden. Ook hier loont het de moeite om de literatuur, die de voorbije dertig jaar door historici in Vlaanderen werd geproduceerd, te verwerken en de inzichten ervan te presenteren of te toetsen in een erfgoedpresentatie.²⁰ Bijzonder interessant zijn ook de leercontracten die rijke informatie bevatten, zeker ook als ze gecombineerd worden met informatie over conflicten. Zie B. DE MUNCK, *Technologies of Learning. Apprenticeship in Antwerp from the 15th century to the end of the ancien régime*, Turnhout, Brepols, 2007 en de catalogus van een opmerkelijke tentoonstelling in Ieper in 2003: B. DE MUNCK en D. DENDOOVEN, *Al doende leert men. Leertijd en ambacht in het Ancien Régime, 1500-1800*, Brugge, 2003.

GENDER

Het is opmerkelijk dat de 'man' zo prominent aanwezig is in het woord vak-'man'-schap. Vandaag hoort daar de disclaimer (v/x/m) bij. Of mogen we nu stilaan over vak-mens-schap spreken?

An Verlaenen, lokale coördinator Halen

"Erfgoeddag is voor ons een belangrijk moment. We proberen ieder jaar deel te nemen. Niet alleen is het een toonmoment en een gelegenheid om een nieuw publiek te bereiken, het is ook een kans om op een nieuwe manier met cultureel erfgoed om te gaan. Vaak worden we geassocieerd met de 'Slag der Zilveren Helmen', maar Halen heeft zoveel meer in huis. Erfgoeddag is een uitgelezen kans voor inwoners en nieuwe bezoekers om dit te bewijzen."

Uiteraard is er over kantwerk en de rol die vrouwelijke meesteressen daarin speelden al veel geschreven. Erfgoeddag is een ideale gelegenheid om ook clichés en vooronderstellingen over genderkwesties bij te stellen of te nuanceren. Klopt de stelling dat vrouwen in de late middeleeuwen een sterkere positie hadden op de arbeidsmarkt en dat ze vanaf de 16e eeuw, deels door de werking van ambachten en het verbod op bestuursfuncties, minder kansen kregen en werden teruggeduimd op posities van lager aanzien? Welke kansen hadden meisjes en vrouwen? Hoe evolueerde dit in de loop van de tijd?²¹

KUNST EN KUNSTENAARS

Vele mensen verdienen hun dagelijks brood als vaklieden, maar zeer weinigen als (beroeps)kunstenaar. De vraag wat kunst dan precies is, probeert Richard Sennett te beantwoorden via een alternatieve vraag naar wat autonomie betekent, onder meer in de betekenis van een “gedrevenheid van binnenuit die mensen dwingt om expressief te werken”. Is dit iets allereindividueelst? Of is het toch ook een kwestie van groepen en netwerken? Dit is belangrijk om de talloze schilderijen en andere kunstwerken in musea te begrijpen, vooral dan als het gaat om oude kunst. De Oude Meesters werkten doorgaans in ateliers, met assistenten en leerlingen. Ze waren lid van een groep. Een handtekening plaatsen onder een schilderij of een titel geven aan een kunstwerk gebeurde niet zomaar, maar had zo zijn geschiedenis en betekenis. Net als over het ambachtsgilde, het hof, de academie of de vrije markt waarin een kunstschilder zich bewoog, zijn over de autonomie en machtsrelaties van de schilders en schildersateliers vele verhalen te vertellen.²²

CRAËFT: NIET ALLEEN IN DE STEDEN

Het boek van Alexander Langlands, *Craëft. An Inquiry into the Origins and True Meaning of Traditional Crafts* (New York, W.W. Norton & Company, 2017) kan gemobiliseerd worden voor een interessante erfgoedactiviteit. Na een carrière als professioneel archeoloog, probeer-het-zelver op een hoeve in Wales en medewerker aan een historisch programma op de BBC schreef Langlands een bestseller over “*craëft*”. Hij gebruikt dit Oudengelse woord om de resultaten te beschrijven van een breed hands-ononderzoek naar ambachtelijke technieken en kennis in Europa, van Spanje en Frankrijk tot Schotland en IJsland. Tijdens zijn onderzoek probeerde hij onder meer zelf gras te maaien met de zeis, schapen te hoeden, bijen te kweken,

wol te spinnen, te weven en huiden te looien. Het gebruik van het woord *craeft*, in plaats van *craft*, duidt op een nauwelijks vertaalbare combinatie van wijsheid, handigheid, materiaal- en natuurkennis.

Met een aanstekelijke openheid en passie vertelt Langlands hoe hij probeerde een zeis te hanteren toen de op benzine opererende grastrimmer niet meer werkte. Uiteindelijk kreeg hij tips van een specialist uit de regio, waarna hij de voorkeur bleef geven aan de oude werktuigen. Hij combineert deze en andere praktische ervaringen met het verwerken van de lessen uit Richard Sennett's *The Craftsman*, en met name de visie van *"craftsmanship as the state of being engaged: how we interact materially, with each other and our immediate surroundings. Perhaps we should consider this as a key component of the long-lost craeft"*.²³ Langlands benadrukt hoe moeilijk we het hebben om motorwerktuigen en elektriciteit weg te denken als het gaat over wat we met onze handen kunnen doen, maar ook hoe we kennis opbouwen en denken: *"But mechanisation has changed the way we think, the way we build knowledge; so familiar has post-industrial power become that we genuinely find it hard to relate to the world before it. This may be why a true definition of craeft is so remote to us: we have forgotten how to think like the generations before the Industrial Revolution."*²⁴

Langlands schrijft prachtige bladzijden over de *craeft* van het hooien en het maken en gebruiken van de juiste hooivork. Of wat dacht je van een prikkelende ode aan het mandenvlechten, in tijden van sancties tegen niet-herbruikbare plastic tasjes? Kortom, het boek van Langlands is misschien het boek dat je zoekt om een Erfgoeddagactiviteit te kaderen.

RECEPTEN EN HANDBOEKEN

Het is heel moeilijk om iets over te brengen zodat iemand anders het als een vakman kan uitvoeren. Hoe breng je bijvoorbeeld in een video over hoe je een complexe schotel kan klaarmaken? Of in een neergeschreven recept? Sennett brengt dat aardig in de praktijk in een bespreking van recepten voor het klaarmaken van kip à la D'Albufera.²⁵ Dit kan op diverse manieren gebeuren: door uit te gaan van de interpretatiemoeilijkheden die een nieuweling ondervindt, door een decorbeschrijving van een moeilijke situatie waarin oplossingen moeten worden gevonden of door metaforen te gebruiken. Of denk bijvoorbeeld aan een workshop waarin een moeilijke handeling wordt uitgevoerd die de deelnemers vervolgens moeten proberen te beschrijven in een recept.

BEROEP ZONDER GEMEENSCHAP? OF PARTICIPATIE?

Er is tegenwoordig veel te doen over expertise en participatie. In het boek van Sennett wordt een onderscheid gesuggereerd tussen de sociale en de sociale expert. In tegenstelling tot een meester in het middeleeuwse of vroegmoderne gildewezen die volledig sociaal ingebed werd en verplicht werd te investeren in sociaal kapitaal, verloor de expert volgens Sennett op weg naar de 21e eeuw krachtige rituelen om zich te binden aan de bredere gemeenschap en aan collega's.²⁶ In onderzoek naar consultants en erfgoed werden, aldus Sennett, drie opeenvolgende en elkaar aanvullende modellen onderscheiden: 1) personen met een opgebouwd analytisch vermogen dat op elk terrein van toepassing was, 2) de expert die van alles over iets specifiek moest weten na tienduizend uur en 3) de expert die zich open opstelt, met luisterend oor en die vooruit kan kijken.²⁷ Dit leverde nieuwe verwachtingen op: "De vakkundige organisatie richt zich op complete wetens, moedigt advisering aan en eist normen in bewoordingen die iedereen binnen de organisatie kan begrijpen."²⁸ Vandaag wordt de notie expert en expertise soms in vraag gesteld, onder meer naar aanleiding van het benadrukken van de functie 'participatie' in het erfgoedwerk. Is de hedendaagse erfgoedwerker niet per definitie een sociaal expert? Hoe is de aard van het werk in een erfgoedinstelling of organisatie veranderd de voorbije twintig jaar en hoe evolueert het verder? Zijn de discussies die in de erfgoedsector meestal binnenskamers gevoerd worden een variant op een bredere maatschappelijke tendens?

RESTAUREREN EN REPAREREN

"Reparatie is een veronachtzaamd, slecht begrepen, maar uiterst belangrijk aspect van technisch vakmanschap", zo benadrukt Sennett.²⁹

Een interessant voorbeeld van ambachtelijk vakmanschap in de erfgoedsector in Vlaanderen is de opleiding conservatie-restauratie aan de Universiteit Antwerpen. Naast breed klassikaal onderwijs waarin natuurwetenschappelijke én cultuurwetenschappelijke informatie wordt overgedragen, wordt ook een ateliermodel gebruikt, waarbij bachelors en masters in spe in een kleine groep restauratiebehandelingen oefenen, delen en bespreken. Er bestaan specialisaties zoals glas, keramiek, hout, schilderkunst, muurschilderkunst, metaal, steen, visuele media, textiel of papier. Soms gaat men verder en wordt eigentijdse praktijk als erfgoedvakmens gecombineerd met historisch onderzoek naar technieken, kwaliteitslabels en producten. Een interessant voorbeeld is bijvoorbeeld het

oeuvre over vakmanschap met glas van dr. Joost Caen dat aansluit bij het werk dat aan de Universiteit Antwerpen wordt verricht door de hogervermelde onderzoeksgroep van Bert De Munck.

Of wat dacht je van het meesterlijke restauratiewerk van het werk van de Oude Meesters, zoals de uitstekende documentatie over het werk aan het *Lam Gods* van ‘Van Eyck’: www.mskgent.be/nl/tentoonstellingen/restauratie-lam-gods. Of het restauratiewerk dat in jouw organisatie gebeurt. *Meesterswerk*, mv (meervoud, waaronder man/vrouw).

FOUTEN MAKEN MAG

Leren door middel van aanrakingen is een manier waarop de muzikale vaardigheid zich ontwikkelt - en het principe van achterwaarts redeneren, van effecten tot oorzaken, ligt aan de basis van al het goede vakmanschap. De methode lijkt subjectief, maar de muzikant heeft een objectieve standaard om aan te voldoen: spelend. Als performer, “onder mijn vingertoppen, ervaar ik vaak fouten, maar fouten die ik heb geleerd te herkennen”.

Volgens Sennett wordt in discussies binnen het onderwijs deze erkenning vaak beperkt tot het cliché van ‘leren van fouten’. Maar muzikale techniek laat zien dat het niet zo eenvoudig is. Hier heerst het denkpatroon: ‘Ik moet bereid zijn fouten te maken, verkeerde noten te spelen, om ze uiteindelijk goed te krijgen’.

Sennett gelooft ook sterk dat vakwerk sterk samenhangt met improvisatie. Vakmensen zetten vaak verbeeldingskracht in en maken sprongen die buitenstaanders niet kunnen begrijpen. De kennis die ze in zich dragen, benoemt Sennett als “belichaamde kennis”: door jarenlange oefening en ervaring, herhaling en routine opgebouwde kennis. Dit maakt dat vakmensen hun eigen kunnen vaak onderschatten, omdat die getrainde kennis vaak zo moeilijk is om te benoemen. Ze is er ‘gewoon’, na een jarenlange inzet.

Het zelfrespect dat mensen verdienen door goede vakmensen te zijn, komt niet zo gemakkelijk. Om vaardigheden te ontwikkelen is een goede mate van experiment en ondervraging vereist. Mechanische oefeningen stellen mensen zelden in staat om hun vaardigheden te verbeteren. Het ontwikkelen van vaardigheden is veel moeilijker en grilliger.

Wat als je op Erfgoeddag ook aandacht zou besteden aan grote mislukkingen of fouten waaruit geleerd kan worden? Wat liep er fout tijdens een leertijd? Wat gebeurt er als mensen komen klagen over het vakwerk? Worden er processen gevoerd? Zijn er werkrechtshraden of speciale procedures voorzien om klachten te behandelen, verbetertrajecten op te leggen? Kan er worden ingegrepen door het bestuur van een ambachtsgilde? Door de andere meesters? Door de leerlingen? Wat als de gezamenlijke reputatie in gevaar komt? Welke rol speelt kritiek bij het beter worden in een vak?

SCHATTEN VAN/IN MENSEN EN VIRTUOZE PORTRETTE

Bijzondere mensen met bijzondere talenten een stem geven, dat was de opzet van het boekje *Virtuoos! Portretten van passie en vakmanschap in Vlaanderen*. Het werd in 2014 gepubliceerd als resultaat van een gezamenlijk project van tapis plein (tegenwoordig Werkplaats immaterieel Erfgoed), ETWIE (tegenwoordig onderdeel van Industriemuseum), Het Firmament (tegenwoordig Semper), Circuscentrum, Provincie West-Vlaanderen en Erfgoedcel Brussel. Die samenwerking op zich biedt al inspiratie en aspiratie. In het boekje staan vooral de ervaringen en visies

Kurt Declercq, Vormingplus Kortrijk

“Erfgoed behoort niet louter toe aan musea of kan niet zomaar worden gereduceerd tot een bezienswaardigheid of een spectaculair moment zonder besef van plaats of context. Met onze activiteit ‘De Barakken’ bewezen we tijdens Erfgoeddag 2018 dat erfgoed niet ‘versteend’ hoeft te zijn, maar overal te vinden is. Erfgoeddag is een perfecte gelegenheid om buurtbewoners te bevragen over welke zaken uit het verleden zij waardevol vinden om te blijven onthouden en bewaren.”

van vakmensen centraal. Zo wordt het duidelijk dat er in Vlaanderen nog maar drie traditionele pruikenmakers actief zijn en dat daar iets aan gedaan moet worden. De ambachtsmensen die aan het woord komen hebben uitgesproken visies op de problemen en mogelijke oplossingen. Zet tijdens Erfgoeddag het symbolisch kapitaal dat deze mensen met zich meedragen zeker in de kijker. Het loont bijvoorbeeld de moeite om in je eigen gemeente op zoek te gaan naar mensen met een bijzonder talent, van messenmakers tot goochelaars, van orthopedisch schoenmakers tot koetsenbouwers en -restaurateurs.³⁰

EEN LIVING HUMAN TREASURES PROGRAMMA IN VLAANDEREN

Binnen UNESCO kwam een aantal jaren geleden een sensibiliserings- en actieprogramma tot stand rond zogenaamde *Levende Menselijke Schatten*.³¹ Enerzijds gaat het om de erkenning van bijzonder verdienstelijke meesters. Anderzijds ligt de focus op het doorgeven van het vakmanschap aan volgende generaties, onder meer via het financieel en op andere wijze ondersteunen van vakmanschap. Hierover werd een boek gemaakt met de heldere titel *Naar een Living Human Treasures programma in Vlaanderen en Brussel*.³² Er werd ook een website ontwikkeld (www.livinghumantreasures.be). Beide zijn een aspiratiebrochure op zich waar we graag naar verwijzen als een van de mogelijkheden om op door te werken.³³ Joeri Januarius vatte de bevindingen in 2015 ook samen in het tijdschrift *Volkskunde*, gratis online beschikbaar.³⁴

VAKMENSEN IN DE ERFGOEDECTOR

De erfgoedsector telt vele vakmensen, denk maar aan de conservator-restaurators, scenografen, erfgoedbibliothecarissen, educatief medewerkers, publiekswerkers, animatoren, archivariissen, onthaalmedewerkers, zakelijk en artistiek leiders, preventieve conservators, curators, suppoosten en depotbeheerders ... Kortom, iedereen die zijn job met veel passie en doorzettingsvermogen wil uitvoeren. Zij krijgen ook tijd om te kunnen groeien. Ze leren vaak samen door samen met anderen naar de beste oplossing te zoeken. Hierover schreef FARO-medewerker Jacqueline van Leeuwen een brochure die je gratis kan downloaden via https://faro.be/sites/default/files/bijlagen/e-documenten/vakmensen_web.pdf. Ook daar zitten er kansen voor een interessante activiteit (die kan landen of starten) tijdens Erfgoeddag 2019.

DE MEESTERS VAN MORGEN

Als tegenreactie op de kenniseconomie is er terug meer belangstelling voor handarbeid, voor het zelf maken van dingen, voor onthaasting en meer evenwicht tussen werk en privéleven. Met als gevolg dat het aanleren van traditionele ambachten trendy is. Of het nu is om het passieel als hobby op te nemen, om te onthaasten of als drastische wending in de professionele carrière: het is drummen in de avondopleidingen, in het deeltijds of volwassenonderwijs en in de kunstacademies die zowat alles aanbieden op vlak van traditionele beroepen.

Het is een trend die ervoor zorgt dat de transmissie of overdracht van ambachtelijke vaardigheden, kennis en ideeën wordt gewaarborgd. Wat verhindert dat de kennis verbonden met sommige ambachten verloren zou gaan. Toch ligt de toekomst van ambachten niet (alleen) bij hippe volwassenen die zich werpen op een traditionele vaardigheid, maar ook bij jongeren die kiezen voor een ambachtopleiding in het technisch en beroepsonderwijs. En laat nu het beroepsonderwijs te kampen hebben met een beperkte instroom en een ten onrechte slecht imago. Of leertijd-systemen te onzichtbaar.

Erfgoeddag is een uitgelezen moment waarop we kinderen en jongeren warm kunnen maken voor ambachten. Door hen op een speelse manier nieuwsgierig te maken en alternatieve beroeps- en opleidingsmogelijkheden in beeld te brengen, motiveren we hen om later te kiezen voor een beroepsopleiding en hopelijk een ambacht als beroep. Jongeren prikkelen met en informeren over ambachten kan met een educatieve activiteit. Dokter bijvoorbeeld samen met ambachtsslui, leerkrachten, een school of academie een speelse rondleiding, workshop of interactieve demonstratie uit die kinderen en jongeren laat proeven van een vak. En wie weet inspireer je een toekomstige meester in de dop.

Voorbeelden gelinkt aan het onderwijs:

- > Het Glazen Huis in Lommel: www.hetglazenhuis.be/nl/educatie
- > Briljante Kempen: www.briljantekempen.be/wp/bezoekscholen
- > Bakkerijmuseum: www.bakkerijmuseum.be/nl/bezoek-ons/met-de-klas
- > 't Grom: www.tgrom.be/scholen
- > Middelheimmuseum en zijn creatieve ateliers:
www.middelheimmuseum.be/nl/content/creatief-atelier
- > Middelheimmuseum, Heavy Metal:
www.middelheimmuseum.be/nl/pagina/heavy-metal-rondleiding

Voorbeelden in cultureel-erfgoedorganisaties in Vlaanderen

In het Museum Plantin-Moretus in Antwerpen ontdekken kinderen de kneepjes van het drukkersvak in drie creatieve ateliers: drukken, etsen of boekbinden. Daarnaast is er *MuseJA!* een speelse ontdekkingsstocht voor kinderen van 7 tot 12 jaar doorheen het museum en langs drukdemonstraties waar de leerlingen alles te weten komen over drukken met loden letters.

In het Industriemuseum in Gent kunnen alle generaties aan de slag met textiel- en druktechnieken. Van interactieve ateliers voor kleuters tot workshops waarin leerlingen de wereld van het spinnen en weven ontdekken. Je kan er ook leren hoe je van wol vilt maakt. Er is een historische drukkerij met tal van activiteiten zoals een kennismaking met (hand)letterzetten, typografie en hoogdruk.

De Dendermondse musea organiseren een reeks van ateliers voor kinderen rond ambachten. Zo heeft het Museum voor Volkskunde een workshop leerbewerking. Na een bezoek aan het museum gaan de kinderen zelf aan de slag om een armband, sleutelhanger of geldbuideltje te maken in leer waarbij ze de hulp krijgen van een professionele lederbewerkster. De bedoeling van de educatieve ateliers is om de interesse van de kinderen voor ambachten te wekken. Daarbij wordt vertrokken van de objecten in de musea die zijn gerelateerd aan oude ambachten en lokale nijverheden. Door schoolklassen te laten experimenteren met technieken komen ambachten tot leven.

MAKERS EN DIGITALISERING

Eerder dan de positie van traditionele ambachten te ondermijnen, heeft digitale technologie er samen met de internationale Makersbeweging voor gezorgd dat traditionele ambachten en alle daaraan gekoppelde vaardigheden terug hip en economisch leefbaar zijn geworden. Meer zelfs, de traditionele praktische vaardigheden spelen terug een positieve rol in andere segmenten van onze maatschappij, zoals onderwijs en welzijn. Ook cultureel-erfgoedorganisaties kunnen via digitale en technische wegen heel wat doen rond, voor en met traditionele ambachten.

De Makersbeweging is een internationale beweging van digitale doe-het-zelvers, piepjonge en stokoude uitvinders, ontwerpers, knutselaars en prutsers die op eigen houtje producten bedenken en maken. Daarbij zetten ze zich bewust of onbewust af tegen de massaproductie van goederen. Mee dankzij de snelle ontwikkelingen in goedkope en eenvoudige technologieën kan iedereen zelf dingen bedenken en maken. Met 3D-printers bijvoorbeeld kan je theoretisch alles maken, alleen of in groep. En net dat sociale groepsgebeuren speelt een belangrijke rol in de Makersbeweging. Zo zijn er roboticagroepjes, technologiegroepjes, maar ook meer traditionele naai- en handwerkgroepjes die online hun kennis en producten delen.

Dankzij Netwerk Bewust Verbruiken vind je in Vlaanderen tal van Repair Cafés. Spullen die het niet meer doen worden hersteld en, niet onbelangrijk bij vakmanschap, kennis wordt gedeeld. De Repair Cafés zorgen voor een zekere bewustmaking: spullen worden gemaakt maar kunnen ook door mensenhanden hersteld worden.

Organiseer een makerspace

Naar aanleiding van Erfgoeddag kan je een ‘makerspace’ (of je bedenkt een leuk nieuw woord in het Nederlands) organiseren met enkele lokale partners, zoals scholen, die het materiaal en de expertise kunnen leveren, en waarbij de relatie tussen verleden-heden-toekomst aan bod komt. Het werd al eens gedaan door Museum Boijmans Van Beuningen, dat tijdens de tentoonstelling *Hand Made - lang leve het ambacht* in de educatieve ruimte een A Crafts Studio inrichtte. Bezoekers kregen er workshops van houtbewerking tot 3D-printen. www.boijmans.nl/tentoonstellingen/hand-made-lang-leve-het-ambacht

Sinds enkele jaren duiken overal te lande makerspaces op. Dat zijn coöperatieve werkplaatsen die vrij toegankelijk zijn en waar allerlei tools gratis ter beschikking staan, zoals computers, 3D-camera's, -scanners en -printers, lasersnijders en frezen, minirobots, enzovoort. Er worden ook cursussen en workshops georganiseerd. Makerspaces bestaan in alle soorten en maten: scholen die een ruimte voorzien met maakmateriaal, FabLabs, CoderDojo's waar meisjes en jongens van 7 t.e.m. 18 jaar leren programmeren of open experimenteerruimtes die worden georganiseerd vanuit de kunsten of jeugdwerking. In een campagne van Cultuurconnect werden in negen bibliotheken en cultuurcentra heel wat makerspace-concepten onderzocht op hun meerwaarde en toepasbaarheid. Dit leverde heel wat informatie en inspirerende lokale voorbeelden op die je vindt op hun website, www.cultuurconnect.be.

Handmade in Belgium

Het label *Handmade in Belgium* (of HIB-label) is een jaarlijks vernieuwbaar label ontwikkeld door UNIZO. Met het HIB-label erkent UNIZO de makers van wat ze zelf omschrijven als “Belgische authentieke en ambachtelijke kwaliteitsproducten”. Op die manier wil de organisatie, vanuit een economische logica, een sterker imago geven aan vakmanschap en het publiek bewust maken van de vele makers die in ons land werkzaam zijn. Daarnaast is het een manier om de professionele ambachtsman te onderscheiden van de vele hobbyisten en de industriële massaproductie.

Meer informatie over het label vind je op www.unizo.be/handmadeinbelgium. Of wil je weten wie vandaag de HIB-labeldragers zijn, neem dan een kijkje op www.handmadeinbelgium.com.

Is dit geen kans voor heemkundige kringen, musea of archieven om naar de lokale UNIZO-afdeling te stappen en na te gaan of er kan samengewerkt worden?

Handmade in Brugge

Handmade in Brugge (www.handmadeinbrugge.be) zet Brugge op de kaart als stad waar het ambachtelijke maken een toekomst krijgt. Handmade in Brugge inspireert en stimuleert cocreatie en innovatie door het verbinden van ambachten en technologie. Zo draagt het bij tot een creatief en gunstig klimaat voor ambachtelijke ondernemers en maakt het brugjes tussen economie, industrie, toerisme, onderwijs, erfgoed ... met een extra focus op startend talent.

Het werd een tiental jaar geleden geïnitieerd vanuit tapis plein vzw. tapis plein gaat vandaag door het leven als Werkplaats immaterieel erfgoed.

Handmade in Brugge maakt vandaag ook deel uit van DE MAKERSREPUBLIC, een open huis voor makers, jonge creatieve ondernemers en startups in hartje Brugge. Het is de thuisbasis voor Handmade in Brugge, Turbo en The Box en biedt tevens de mogelijkheid aan externe organisaties om workshops, lezingen, expo's, recepties of andere creatieve events te organiseren. Handmade in Brugge wil werk maken van meer duurzaamheid en maakt deel uit van Greentrack Brugge en Foodlab Brugge.

LABS, LABS, LABS

In het kader van het borgingsbeleid rond immaterieel erfgoed werd in Nederland een intensief traject doorlopen rond ambachten.³⁵ Zie hiervoor het in 2018 gelanceerde programma AmbachtenLab: www.immaterieel-erfgoed.nl/nl/ambachtenlab.

Hoe breng je ambachten in beeld vanuit een borgingsperspectief? Zie hiervoor <https://ambachtinbeeldfestival.nl> met talrijke voorbeelden of bekijk de reeks ambachtenfilms van Wendy van Wilgenburg (Ambacht in Beeld Festival), gemaakt in opdracht van het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN). Zie www.immaterieelerfgoed.nl/nl/page/3413/ambachten-films.

Erfgoeddag 2019 is misschien wel de ideale gelegenheid om zo'n project op te starten en films te maken en te tonen. Dit kan tegenwoordig ook al met een recente smartphone of een andere camera. En het kan de gelegenheid zijn om te experimenteren met bijpassende software. Of misschien kan ook in Vlaanderen een productiehuis op een soortgelijk idee komen als in Groot-Brittannië? Zie <http://heritagecrafts.org.uk/craftspeople-sought-for-new-bbc-two-series>

AMBACHTEN IN GEVAAR?

De Britse Heritage Crafts Association ontwikkelde een systeem om na te gaan of een erfgoedambacht leefbaar is (“*A heritage craft is considered to be viable if there are sufficient craftspeople to transmit the craft skills to the next generation*”), dan wel risico loopt. Ze onderscheiden daarin vier categorieën (sinds minstens een generatie):

1. Uitgestorven (“*Extinct*”), zoals het maken van cricketballen op ambachtelijke wijze.
2. Ernstig in gevaar (“*Critically endangered: those at serious risk of no longer being practised. They may include crafts with a shrinking base of craftspeople, crafts with limited training opportunities, crafts with low financial viability, or crafts where there is no mechanism to pass on the skills and knowledge.*”), zoals het maken van pijpen uit klei.
3. Bedreigd (“*Endangered: those which currently have sufficient craftspeople to transmit the craft skills to the next generation, but for which there are serious concerns about their ongoing viability. This may include crafts with a shrinking market share, an ageing demographic or crafts with a declining number of practitioners.*”)
4. Leefbaar op dit moment (“*Currently viable: crafts classified as ‘currently viable’ are those which are in a healthy state and have sufficient craftspeople to transmit the craft skills to the next generation. They may include crafts with a large market share, widely popular crafts, or crafts with a strong local presence.*”)

Zie: <http://heritagecrafts.org.uk/redlist/categories-of-risk>

INSPIREER MAKERS DIGITAAL

Heel wat musea zijn vertrouwd met het idee om hun gebouw en collecties open te stellen als een inspirerende werkplek voor ontwerpen en makers. Een mooi voorbeeld is het stedelijk museum van Sint-Niklaas, kortweg SteM, dat zijn afdeling met objecten over de brei-industrie in de streek heeft opgevat als een atelier dat ter beschikking staat van studenten, ontwerpers, kunstenaars én een actieve breiclub. Een dergelijke inspirerende plek kan je ook online inrichten door je digitale collecties open én in een hoge kwaliteit naar de makers te brengen.

Erfgoeddag is de gedroomde gelegenheid om je digitale collecties te verspreiden in de grote makersgemeenschap met de boodschap zich erdoor te laten inspireren om iets fysiek te maken dat kan getoond worden tijdens Erfgoeddag.

GOED GEBORGD IS HALF GEWONNEN

Borgen is ervoor zorgen dat ambachtelijke vaardigheden en technieken als immaterieel erfgoed kunnen worden doorgegeven aan volgende generaties en ook kunnen evolueren. Bij de acties die hiervoor worden ondernomen wordt heel wat digitaal materiaal geproduceerd dat je creatief kan inzetten tijdens Erfgoeddag. Denk daarbij aan het digitaliseren van documenten, foto's en video's over ambachten, het 3D-scannen van objecten, interviews met beoefenaars van traditionele ambachten, enzovoort. Het is materiaal dat zeer bruikbaar is voor tentoonstellingen.

Voorals de verhalen over hoe dingen worden gemaakt kunnen rekenen op heel wat interesse van het brede publiek. Het verklaart de populariteit van televisieprogramma zoals *Hoe wordt het gemaakt?* op de Nederlandse openbare omroep en *How do they do it?* op Discovery Channel.

In HOWEST, een hogeschool in Kortrijk, worden studenten opgeleid tot *technical artists*. Studenten kunnen na de opleiding hun kansen wagen in de (internationale) game- en entertainmentindustrie, waar de focus op graphics of op programmeren ligt. Kunnen zij zich profileren als de Vlaamse ambachtsmeesters van onze tijd, of, zoals dat in de spelindustrie gaat, iets in het Engels? Of het Frans? Of, *'ruute '98'* in gedachte, in het dialect, waarin zij een verband leggen met de lokale context, met sterke verhalen en sagen uit het verleden, met de omgeving? Of om na te denken hoe het oeuvre van Johan Huizinga, en in het bijzonder zijn *Homo Ludens*, verbonden zou kunnen worden? Of zouden die *'game wizards'* in opleiding, die meesters in codering en beeldvorming, een competitief voordeel kunnen halen uit het feit dat ze in een rijke erfgoedomgeving kunnen werken en groeien? Zie ook wat Richard Sennett te zeggen heeft over die nieuwe ambachtslui en over *"craft in/of the digital age"*:

<https://www.youtube.com/watch?v=nIq4w9brxTk>

Maar het werkveld waarmee studenten en afgestudeerden samenwerken is veel breder dan de game- en entertainmentindustrie. Zo zijn er tal van projecten in de sport-, gezondheids- en zorgsector, de medische wereld, bij politie en brandweer, in de maakindustrie, de machinebouw, mechatronica, engineering, kunst, revalidatie, archeologie, immo, architectuur, de bouwsector ... en cultureel erfgoed. In de erfgoedsector leeft de vraag naar gametechnologie heel sterk. In sectoren als digital arts en entertainment gebeurt dit vooral via toegepast onderzoek. Daarnaast zijn er nog een heleboel bedrijven bezig met applied games en immersieve technologie. Zij zijn vaak ook aan de slag in de erfgoedsector, voor bijvoorbeeld het realiseren van projecten met virtual en augmented reality.

www.digitalartsandentertainment.be en www.howest.be

HOE MAAKT U HET? NEDERLANDSE TAALOEFENKANSEN TIJDENS DIALOOGTAFELS NT2

Café Combinne, Buurtbabbels, Taaloor, Babbeldoe, Babyloñië, dialoogtafels, Babelkous, taalafels, conversatietafels ... het lijstje van taal oefen kansen NT2 is onuitputtelijk. Zowat in alle regio's oefenen anderstaligen hun Nederlands samen met vrijwilligers. Deze bijeenkomsten stimuleren

niet enkel de kennis van de Nederlandse taal, maar brengen mensen ook op een warme en hartelijke manier dichterbij elkaar. Ga voor de gelegenheid de uitdaging aan en leg een erfgoedthema op tafel. Waarover wil je praten met elkaar? Tradities, familiegeschiedenis, streekgerechten, liedjes ... er is keuze te over. Maak het ook tastbaar. Nodig mensen uit iets te tonen, proeven, voelen, horen. Met enkele enthousiaste (anders-talige) vrijwilligers kan je zo een mooi toonmoment creëren. Misschien wordt het wel de start van of het vervolg op een duurzaam netwerk en engagement?

Op www.nederlandssoefenen.be vind je verschillende oefenplekken.

GUDIPARAN BAZI, GAJRELLA, TADELAKT ... WIJ KUNNEN HET MAKEN!

Jongeren die hun Afghaanse vliegers in de lucht laten spinnen en dartelen, een Pakistaanse huwelijksmaaltijd *gajrella* of een Berberse traditionele pleistertechniek: mensen met migratie-ervaring kunnen het maken!

Mensen zijn meer dan hun afkomst. Met hun talenten tonen ze wat ze in hun mars hebben, wat hen nauw aan het hart ligt, waar ze een toekomst zien, hoe hun omgeving hen inspireert, en hoe mensen leren van elkaar. Geef deze talenten daarom een kans en geef hen dat toonmoment. Documenteer deze maakprocessen zodat ze ook binnen je erfgoedwerking een plaats krijgen. Je vindt deze talenten door samen te werken met opvanginitiatieven voor asielzoekers en vluchtelingen, zoals de opvangcentra van het Rode Kruis, de Fedasil-centra, de lokale opvanginitiatieven en middenveldorganisaties.

Zoek op een van volgende websites naar een organisatie in je buurt:

- > www.rodekruis.be/wat-doen-we/hulp-wereldwijd/opvang-asielzoekers/onze-opvangcentra
- > www.fedasil.be/nl/opvangcentra
- > www.vluchtelingenwerk.be/leden

EINDNOTEN

1 A. LANGLANDS, *Craft. An Inquiry into the Origins and True Meaning of Traditional Crafts*, New York, W.W. Norton & Company, 2017, pp. 342-343.

2 R. SENNETT, *De ambachtsman. De mens als maker*. Amsterdam, Meulenhoff, 2015.

3 Zie: www.klamer.nl/wp-content/uploads/2017/08/crafting.pdf

4 R. SENNETT, *Samen. Een pleidooi voor samenwerken en solidariteit*. Amsterdam, Meulenhoff, 2016.

5 Zie: www.tapisplein.be/frontend/files/userfiles/files/Toekomst.pdf

6 Zie: www.werkplaatsimmaterieelerfgoed.be en www.handmadeinbrugge.be

7 C. LIS & H. SOLY, *Worthy Efforts: Attitudes to Work and Workers in Pre-Industrial Europe*, Leiden-Boston, Brill, 2012.

8 B. DE MUNCK, *Guilds, Labour and the Urban Body Politic: Fabricating Community in the Southern Netherlands, 1300-1800*. Routledge, 2018.

9 Zie bijvoorbeeld de indrukwekkende studie J. DAMBRUYNE, *Corporatieve midden-groepen. Aspiraties, relaties en transformaties in de 16de-eeuwse Gentse ambachtswereld*, Gent, Academia Press, 2002 die gelukkig wel gratis toegankelijk is: https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/000/750/991/RUG01-000750991_2012_0001_AC.pdf

10 SENNETT, *Ambachtsman*, p. 47.

11 SENNETT, *Ambachtsman*, p. 17: “‘Vakmanschap’ duidt ogenschijnlijk misschien op een manier van leven die door de komst van de industriële samenleving in verval is geraakt, maar dat is misleidend. Vakmanschap staat voor een duurzame, basale menselijke drijfveer, het verlangen om werk goed uit te voeren omwille van het werk zelf (...) de computerprogrammeur maakt er gebruik van, de arts en de kunstenaar, ouderschap verbetert als het wordt uitgevoerd als een echt vak, net als burgerschap”.

12 SENNETT, *Ambachtsman*, p. 28.

13 SENNETT, *Ambachtsman*, p. 66.

14 Maar dit kan ook vanuit een globaal per-

spectief, door in te zoomen op ‘gilden’ in Japan, China of bijvoorbeeld Turkije. Zie voor vakmanschap en gilden in het Ottomaanse Rijk vooral het rijke oeuvre van Suraiya Faruqi. Haar prachtige boek S. FARUQI, *Artisans of Empire: Crafts and Craftspeople Under the Ottomans*, London, I.B.Tauris, 2011 is in paperback en betaalbaar uitgegeven. Dit en haar andere relevante boeken zijn in de FARO-bibliotheek te consulteren. Zie verder ook J. LUCASSEN, T. DE MOOR EN J. LUITEN VAN ZANDEN, ‘The Return of the Guilds: Towards a Global History of the Guilds in Pre-industrial Times’, in: *International Journal of Social History*, 53, 2008, pp. 5-18: gratis beschikbaar via https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/59C25DE6DF72C4CEC5F44D10E83FF/59C25DE6DF72C4CEC5F44D10E83FF/FDF/S0020859008003581a.pdf/return_of_the_guilds_towards_a_global_history_of_the_guilds_in_preindustrial_times.pdf

15 Zie voor een knappe casestudie over een optocht waarin ambachtsgilden en hun patroonheiligen een belangrijke rol speelden: E. PUT, *Stoet van grote en kleine levens. De Leuwense ommegang in 1594*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2018.

16 SENNETT, *Ambachtsman*, p. 69.

17 Toegankelijk via https://www.uantwerpen.be/images/uantwerpen/personalpage6741/files/Geoforum_online.pdf

18 Zie: www.klamer.nl/wp-content/uploads/2017/08/crafting.pdf

19 F. COMINELLI, *L'économie du patrimoine culturel immatériel. Savoir-faire et métiers d'art en France*, Parijs, 2013.

20 Zie de bundel B. DE MUNCK, S. KAPLAN EN H. SOLY (EDS.), *Learning on the Shop Floor. Historical Perspectives on Apprenticeship*, New York, Berghahn Books, 2007, met name de inleiding met tal van literatuurverwijzingen, en de bijdrage van Peter Stabel over leertijd in het laatmiddeleeuwse Vlaanderen. A. DE BIE & B. DE MUNCK, ‘Learning on the shop floor in the Spanish Netherlands’, in: S. DUPRÉ E.A. (EDS), *Embattled territory: the circulation of knowledge in the Spanish Netherlands*, Gent, Academia Press, 2015, pp. 51-72. Zie ook B. DE MUNCK & H. DE RIDDER-SYMOENS,

'Opleiding en kennis: theorie en praktijk in een stedelijke context', in: A.-L. VAN BRUAENE E.A. (ED.), *Gouden Eeuwen: stad en samenleving in de Lage Landen, 1100-1600*, Gent, Academia Press, 2016, pp. 287-328. Gratis downloadbaar is B. DE MUNCK, 'From brotherhood community to civil society? Apprentices between guild, household and the freedom of contract in early modern Antwerp', in: *Social history*, 35:1, 2010, pp. 1-20: <https://repository.uantwerpen.be/docman/irua/296cc4/1149.pdf>

21 Zie bijvoorbeeld N. VANDEWEERDT, 'Van den vleeschouweren oft pensvrouwen. De economische mogelijkheden voor vrouwen in het Leuvense vleeshouwersambacht in de vijftiende en zestiende eeuw', in: *T.Seg. The Low Countries Journal of Social and Economic History*, 15, 1, 2018, p. 5-30.

22 SENNETT, *Ambachtsman*, pp. 78-87.

23 LANGLANDS, *Craft*, p. 11.

24 LANGLANDS, *Craft*, p. 12.

25 SENNETT, *Ambachtsman*, pp. 206-218.

26 M. JACOBS, Sociaal kapitaal van burenen. Rechten, plichten en conflicten in Gentse gebuurten (zeventiende - achttiende eeuw), in: *Volkskundig Bulletin*, 22, 1996, p. 149-176 (beschikbaar in de bibliotheek van FARO).

27 SENNETT, *Ambachtsman*, p. 277.

28 SENNETT, *Ambachtsman*, p. 279.

29 SENNETT, *Ambachtsman*, p. 225.

30 *Virtuoos! Portretten van passie en vakmanschap in Vlaanderen*, Gent, Snoeck, 2014.

31 Voor een kritische analyse van voor- en nadelen van het systeem in Japan en Zuid-Korea, zie N. AIKAWA-FAURE, 'Excellence and authenticity. Living National (Human) Treasures in Japan and Korea', in: *International Journal of Intangible Heritage*, 9, 2014, pp.

32 Zie de opmerkelijke initiatieven van de Brusselse erfgoedcel, met name het succesvolle proeftuinproject *Schatten van Mensen in Brussel*, rond diversiteit en ambacht: http://www.livinghumantreasures.be/?page_id=394 en <https://vimeo.com/216017441>

33 *Virtuoos Vlaanderen! Naar een Living-Human-Treasures-programma in Vlaanderen en Brussel*, Brugge, tapis plein, 2014: het re-

sultaat van hetzelfde projectconsortium als hierboven vermeld. Zie http://www.livinghumantreasures.be/?page_id=2

34 Zie: www.immaterieelerfgoed.be/media/ice/workspace/1/3/9/26678_ca_attribute_values_value_blob_13942.pdf

35 Zie ook E. MEIER, *Op zoek naar het nieuwe ambacht. De stand van zaken van ambachten in Nederland*, Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland, 2016, met vele verwijzingen naar relevante organisaties en websites in Nederland, zoals www.ambachtenmarktplaats.nl

FOTO'S

Coverfoto: Kant. Visit Flanders
(CC BY-NC-ND 2.0)

p. 8-98: Wandtapijten maken is een ware kunst. Manufacture De Wit. © Milo Profi
(CC BY-NC-ND 2.0)

p. 16: Smid aan het werk. © Hans Splinter
(CC BY-ND 2.0)

p. 24: Het behoud en beheer van ons erfgoed vraagt veel vakmanschap.
Foto boven: © FARO, foto: Bart Van der Moeren / foto onder: © FARO, foto: Artur Eranosian

p. 31: Met veel geduld en kennis: van klei tot pot. © Bokrijk (CC BY-NC-ND 2.0)

p. 40-41: Het diverse gereedschap van de vakman. © CC0

p. 48: Het bijzondere leven van circumsensen. © CC0

p. 53: Heb je er ooit al eens over nagedacht hoe bakstenen worden gemaakt? © CC0

DEEL 2

AAN DE SLAG

ERFGOEDDAG?

WAAROVER GAAT HET?

Op Erfgoeddag zetten we het roerend, digitaal en immaterieel erfgoed in de kijker. Met roerend erfgoed bedoelen we allerlei objecten en dingen, zoals oude boeken, schilderijen, etsen, foto's, archiefstukken en werktuigen om een ambacht te kunnen uitvoeren. Onder **immaterieel cultureel erfgoed** plaatsen we de niet-tastbare gebruiken of gewoontes van vroeger, cultuur in levende menselijke lichamen, die men wil doorgeven aan mensen in de toekomst, zoals het mandenvlechten, het pruikenmaken, de thuisverpleging in Geel, Sint-Barbarafeesten, thee- of biercultuur, wafels bakken, verhalen vertellen, technieken om de hoofden van de reuzen te maken ... en andere ambachten.

WAT ZIT ERIN VOOR JOU?

Erfgoeddag is dé ideale gelegenheid om een nieuw publiek te bereiken. Je kan er uiteraard voor kiezen om de vele troeven van cultuur en erfgoed uit te spelen. Maar evengoed kan je deze editie volop inzetten op een bepaald doelpubliek zoals jongeren, en hen ambachten leren kennen. De kans is heel groot dat jongeren in eerste instantie weinig affiniteit of connectie hebben met ambachten of te weinig zien dat er zinvolle en rijke levenspaden kunnen bewandeld worden. Daag hen uit, laat hen proeven van een ambacht en probeer zo een verschil te maken. Maar ook 67-plussers kunnen gaan voor een nieuw traject van 10.000 uren druk, druk, leren en doorgeven. Erfgoeddag 2019 is een uitgelezen buitenkans om kennis te delen over ambachtelijke vaardigheden en technieken.

Had je er trouwens al bij stilgestaan dat Erfgoeddag een ideale kapstok kan zijn voor langlopende trajecten? De stevige communicatiemotor die Erfgoeddag aandrijft, geeft ook jouw activiteit enorm veel zichtbaarheid in de periode voor, tijdens en na het eigenlijke evenement. Door je activiteit ook na Erfgoeddag te laten doorlopen en er een langer traject aan te koppelen, laat je je inspanningen des te meer renderen.

Deze editie schreeuwt om samenwerking met nieuwe of verrassende partners. Ken je ambachtsmensen uit je buurt? Haal ze naar je organisatie en spoor hen aan om hun kennis te delen. Lees je deze brochure met de ogen van een ambachtswrouw of -man? Trek dan naar een museum, erfgoedinstelling, archief of socioculturele organisatie in je buurt en werk samen.

WANNEER?

Erfgoeddag viert in 2019 zijn 19e editie en vindt plaats op zondag 28 april. In 2020 vindt Erfgoeddag plaats op zondag 26 april en staat het evenement helemaal in het teken van ‘De Nacht’.

WAAR?

In Vlaanderen en Brussel.

WAAROM IS ERFGUEDDAG BELANGRIJK?

Erfgoeddag is een beleidsinstrument van de Vlaamse overheid en wil de beeldvorming over cultureel erfgoed in al zijn facetten versterken. De landelijke coördinatie van dit evenement is in handen van FARO, het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed. Erfgoeddag gaat voluit voor het zichtbaar maken en onder de aandacht brengen van de waarde van het cultureel erfgoed en van cultureel-erfgoedorganisaties in de maatschappij en in de media. Het evenement spoort de sector aan om samen te werken, innoverende impulsen te cultiveren en de eigen activiteiten in een hedendaags erfgoedperspectief te plaatsen. Ook wil Erfgoeddag de reflectie over erfgoedontsluiting, publiekswerking en duurzaamheid stimuleren.

TIMING ERFGOEDDAG 2019

september en oktober	Inspiratiesessies
maandag 17 september	Start inschrijvingen
november en december	Inschrijfsessies
vrijdag 11 januari	Einde inschrijfperiode. Activiteiten indienen is niet meer mogelijk.
vrijdag 11 januari tot en met vrijdag 25 januari	De lokale coördinator leest de activiteiten uit zijn of haar gemeente, stad of regio na, vult ontbrekende informatie aan en corrigeert waar nodig. Ook kijkt hij of zij na of de activiteiten voldoen aan de algemene voorwaarden.
vrijdag 25 januari tot en met vrijdag 15 februari	Eindredactie activiteiten bij FARO.
tot 15 februari	Bestelling promotiemateriaal.
midden maart	Levering promotiemateriaal.
28 maart	www.erfgoeddag.be online
zondag 28 april	Erfgoeddag! Hoe maakt u het?

INSPIRATIESESSIES

In de maanden september en oktober ben je van harte welkom op onze inspiratiesessies.

Tijdens deze sessies verneem je wat het thema ‘Hoe maakt u het?’ zoal kan inhouden. Wat bedoelen we nu eigenlijk met ambachtelijkheid en vakmanschap? En waarom? Je verneemt hoe je concreet aan de slag kan gaan met het thema. Bevlogen sprekers nemen het woord en bieden je extra inspiratie voor een geslaagde Erfgoeddagactiviteit. Heb je al enkele ideeën? Maak dan gebruik van de sessies om ze verder aan te scherpen en af te toetsen bij andere deelnemers. Tijdens de inspiratiesessies ontmoet je bovendien mensen uit andere (erfgoed)organisaties en kan je ervaringen en contactgegevens uitwisselen. Tot slot lichten we ook enkele praktische zaken toe. Hoe schrijf je je activiteit in? En hoe bestel je promotiemateriaal?

De inspiratiesessies zijn gratis, maar schrijf wel tijdig in via de FARO website.

- > **Oost-Vlaanderen** | **vrijdag 14 september**
PCVO Scheldeland, Campus Lokeren, Durmelaan 34A, 9160 Lokeren
- > **West-Vlaanderen** | **woensdag 26 september**
Designregio Kortrijk vzw, Broelkaai 6, 8500 Kortrijk
- > **Limburg** | **woensdag 3 oktober**
Domein Bokrijk, Bokrijklaan 1, 3600 Genk
- > **Antwerpen** | **dinsdag 9 oktober**
DIVA, Suikerrui 17-19, 2000 Antwerpen
- > **Brussel** | **donderdag 11 oktober**
MIM, Hofbergstraat 2, 1000 Brussel
- > **Vlaams-Brabant** | **maandag 15 oktober**
den AST, Meiboom 16, 1500 Halle

LEIDRAAD BIJ HET BEDENKEN VAN EEN ERFGOEDDAGACTIVITEIT

Heb je al een idee voor je Erfgoeddagactiviteit maar weet je nog niet zeker welk verhaal je wil vertellen aan je publiek? Onderstaande thema's en bijhorende vragen kunnen je op weg helpen bij het vormgeven van je activiteit.

> **Cultureel erfgoed. Welk vak of ambacht zet je in de kijker?** Heb je het boek van Richard Sennett al gelezen? Heb je die verbonden vragen: 'Hoe maak je het?', 'Hoe maakt het je?' en 'Hoe wordt het doorgegeven of welke sporen zijn er in onze verzamelingen te vinden?', in beeld? Focust de activiteit op cultureel-erfgoedzorg? Twijfel je over een van deze zaken? Geef ons een seintje.

.....
.....
.....

> **Hoe breng je de inhoud over? Op welke manier wil je de activiteit vormgeven?** Op welke manier ga je uit van roerend en immaterieel erfgoed? Hoe demonstreer je dat daarmee een vak of cultureel-erfgoedwerk, dat je als professional of vrijwilliger cultiveert, gemoeid is?

Bv. aan de hand van teksten, objecten, documenten, verhalen, gebaren ...

.....
.....
.....

> **Type activiteit. Hoe betrek je de bezoekers en andere geïnteresseerden?** Erfgoeddag 2019 leent zich erg goed om aan de slag te gaan met werkplaatsen, werkwinkels, 'ateliers' of workshops. Laat mensen de handen uit de mouwen steken en laat hen proeven van ambachten. Niet alleen maar klant vandaag: iedereen koning. Of beter: iedereen vakmens. Laat mensen het vakwerk voelen, beleven en appreciëren. Uiteraard kan je ook voor een ander type activiteit kiezen. En vergeet niet: naast onze ogen (tentoonstelling), hebben we ook oren, een neus, een tong, handen, een lijf ...

.....
.....
.....

> **Samenwerking. Wie helpt er jou, in jouw organisatie of vereniging, bij het tot stand komen van de activiteit(en)?** Betrek je medewerkers, bedrijven en netwerken uit de buurt? ‘Samen’ kan echt werken. En werken kan samen.

.....

.....

.....

.....

> **Locatie. Weet je waar de activiteit zal plaatsvinden?**

.....

.....

> **Doelgroep. Heb je een of meerdere doelgroepen in het bijzonder (bijkomend) voor ogen?** Hoe kan je hen extra verwennen of prikkelen?

Bv. kleuters, zwangere vrouwen, bakkers, viergeslachten, scouts, nieuwkomers, asielzoekers, gepensioneerde vrijwilligers, bierliefhebbers, korfballers of mandenvlechters, expats, werklozen, mensen uit de buurgemeentes of uit heel Vlaanderen ...

.....

.....

.....

> **Praktisch.** Vindt een piekactiviteit van het lopende traject of het programma dat je maakt plaats op zondag 28 april? Loopt alles nog verder na Erfgoeddag 2019? Zo ja, op welke manier?

.....

.....

.....

> **Is je activiteit voor iedereen zonder financiële drempel toegankelijk?**

Erfgoeddag wil laagdrempelig zijn en een breed publiek bereiken. Dit is een van de redenen waarom de activiteiten tijdens het evenement gratis zijn. We willen delen, sensibiliseren en aandacht vragen. Vrijwilligerswerk en professioneel voluntarisme zijn onze troeven op deze zondag.

.....

.....

.....

INSCHRIJVEN VOOR ERFGOEDDAG 2019

WANNEER?

Activiteiten indienen kan van 17 september 2018 tot 11 januari 2019 via www.erfgoeddag.be/inschrijving. Samen met je inschrijving bestel je ook het nodige promotiemateriaal.

EEN TRAPSGEWIJS INSCHRIJVINGSSYSTEEM

Stap 1: Je schrijft je activiteit in.

Hoe sneller je inschrijft, hoe sneller je weet of je activiteit in orde is. Bij het indienen van je activiteit ontvangen je lokale en regiocoördinator een bevestigingsmail. Ook jij ontvangt een e-mail. Als deelnemer kan je aanpassingen blijven doorvoeren, ook nadat je activiteit werd goedgekeurd en door de eindredactie ging. Wanneer je merkt dat er praktische zaken wijzigen, kan je nog kleine aanpassingen doorvoeren.

Lokale en regiocoördinatoren kennen hun werkingsgebied als geen ander. Benut deze ongelooflijke meerwaarde! Zij weten immers heel goed met wie er samengewerkt kan worden, hoe de activiteit best uitgerold wordt ... Neem tijdig contact met hen op om je activiteit voor te bereiden want ze bieden de ondersteuning die je zoekt. Weet je niet wie je lokale of regiocoördinator is? Geef ons een seintje.

Stap 2: De activiteit vertrekt richting eindredactie.

De praktische informatie wordt zowel vormelijk als inhoudelijk nagekeken.

Stap 3: Jij behoudt de controle.

Wil je na het afsluiten van de eindredactie toch nog iets wijzigen? Dat kan.

HEB JE JE INSCHRIJVING VOORBEREID?

Alvorens in te schrijven, kijk je best onderstaande zaken na die je ook tegenkomt tijdens het inschrijven. Zo ben je goed voorbereid bij het invoeren van je activiteiten.

1. Richt je beschrijving zich tot het publiek?

Met andere woorden: is de beschrijving van je activiteit voldoende wervend? Is het duidelijk waarover de activiteit gaat en wat het publiek mag verwachten? Schrijf hieronder alvast je titel en eerste idee, of beschrijf je activiteit. Gebruikte je een titel die aanspreekt? Richt de beschrijving zich tot het publiek?

Titel:

Beschrijving activiteit (400 tekens):

2. Foto of logo

Wanneer je je activiteit inschrijft, kan je ook een foto toevoegen. Maak hier gebruik van! Deze foto verschijnt niet alleen op de publiekswabsite van Erfgoeddag maar ook op UiTinVlaanderen.be. Kies liefst voor een beeld dat de sfeer van je activiteit weergeeft.

3. Welk type activiteit organiseer je?

Maak je keuze uit onderstaande opties. Deze activiteitentypes vind je ook terug in de databank van UiTinVlaanderen.be. Je activiteit verschijnt immers niet alleen op erfgoeddag.be, maar automatisch ook op UiTinVlaanderen.be. Je hoeft hiervoor niets extra te doen.

☐ Concert	☐ Filmvoorstelling	☐ Rondrit route
☐ Dansvoorstelling	☐ Lezing	☐ Spektakel
☐ Debat	☐ Markt	☐ Tentoonstelling
☐ Demonstratie	☐ Multimediapresentatie	☐ Theatervoorstelling
☐ Evocatie	☐ Presentatie	☐ Wandeling
☐ Expertenbeurs	☐ Quiz	☐ Workshop
☐ Fietstocht	☐ Rondleiding	☐ Zoektocht

4. Welke linken zijn er met de activiteit?

Duid aan of je onderstaande linken kan leggen. Als dat niet het geval is, dien je het veld niet aan te kruisen.

- De ErfgoedApp biedt extra info bij de activiteit.
- De vaste collectie is gratis te bezoeken.
- Dit is een kindvriendelijke activiteit.
- De activiteit loopt verder na Erfgoeddag
- De activiteit focust op cultureel-erfgoedzorg.
- Er is parking vlakbij de activiteit.
- Er is eet- en/of drinkgelegenheid op de locatie van de activiteit.

5. Waar vindt je activiteit plaats?

Het adres van je vereniging of instelling kan afwijken van de locatie van je activiteit.

Locatie van de activiteit:

Zet een adres bij je activiteit dat gelinkt kan worden aan een bestaand adres. Dit adres wordt getoond in Google Maps, zodat bezoekers je vlot weten te vinden.

Bijkomende informatie bij locatie:

Is de ingang van je locatie moeilijk te vinden? Of is de locatie moeilijk bereikbaar? Vermeld hier duidelijk waarom dat zo is.

6. Contact Erfgoeddag

Vermeld hier het telefoonnummer waarop bezoekers je op Erfgoeddag kunnen bereiken.

7. Reservatie nodig?

Duid aan indien van toepassing.

8. Omschrijf welk cultureel erfgoed er bij deze activiteit centraal staat en wat de link is met het thema 'Hoe maakt u het?'.

Vul aan wat de link is met cultureel erfgoed en hoe de activiteit kan gelinkt worden aan het thema.

9. Leeftijd kinderen

Je organiseert een gezinsvriendelijke activiteit? Mooi zo! Probeer te specificeren voor welke leeftijd de activiteit geschikt is. Voor gezinnen kan deze leeftijdsindicatie van groot belang zijn.

Leen Vandaele, Erfgoedcentrum Ename

“Deelnemen aan Erfgoeddag zorgde bij ons voor een nieuw publiek. Een nieuw publiek dat de promotiekanalen van Erfgoeddag zelf wel volgt, maar dat ons nog niet kende. Maar ook een nieuw publiek dat geprikkeld werd door het extra aanbod dat we ontwikkelden rond het aangereikte jaarthema. In 2018 was dat ‘Kiezen’. Wij ‘kozen voor kinderen’ en vertaalden onze lopende tentoonstelling op maat van kinderen, peuters en kleuters. We kunnen dat kinderpakket bovendien ook op andere tijdstippen gebruiken, een pluspunt. Werken op Erfgoeddag was bovendien een waar plezier, we stonden er als één team. Dus eigenlijk zou je onze deelname aan Erfgoeddag ook een beetje kunnen beschouwen als een interne teambuilding.”

PARTNERS

OPEN MONUMENTENDAG

In 2019 vindt Open Monumentendag plaats op **zondag 8 september**. Onze collega's van Herita staan in voor de organisatie.

Het wordt een divers programma waarin **onroerend erfgoed** centraal staat: van kastelen, fabrieken, privéwoningen en ander bouwkundig erfgoed, tot historische landschappen, varend erfgoed en archeologische sites die op die dag de deuren gratis openstellen voor iedereen.

Open Monumentendag wil meer zijn dan een opendeurdag. Zet daarom niet alleen de deuren van je monument open, maar organiseer ook een leuke en kwalitatieve activiteit, zoals een boeiende rondleiding, wandeling, fietstocht, spel ... Zo vinden verschillende doelgroepen hun gading op jouw erfgoedsite!

Open Monumentendag is hét moment om erfgoedparels te tonen aan een geïnteresseerd en gevarieerd publiek.

Herita staat je met raad en daad bij in de organisatie van jouw Open Monumentendag en de promotie ervan. Je programma wordt opgenomen op de massaal bezochte publiekswaasite van Open Monumentendag.

Doe mee en draag je steentje bij aan de bewustmaking over en de toekomst van ons onroerend erfgoed!

DAG VAN DE DANS

Het is nooit te vroeg om de vierde editie van Dag van de Dans in je agenda te zetten. Op zaterdag 27 april 2019 kan je in heel Vlaanderen en Brussel genieten van voorstellingen, dansfilms, try-outs, open repetities, workshops, *dance battles* en (dans)interventies in de openbare ruimte. Voor ieder wat wils op dit jaarlijks dansfeest! Dag van de Dans zet de verscheidenheid van (hedendaagse) dans in de kijker en legt de nadruk op de verbindende kracht van dans. Dans laat ons toe elkaar te ontmoeten voorbij de taal en kan mensen, culturen en kunstvormen samenbrengen. Ook jij wordt op 27 april ten dans gevraagd!

VLAAMS CENTRUM VOOR CIRCUSKUNSTEN VZW (CIRCUSCENTRUM)

In 2018 is het tien jaar geleden dat het Circusdecreet boven de doopvont werd gehouden met als doel de circuskunsten in Vlaanderen te ondersteunen. Ter ere van dit jubileum presenteerden Circuscentrum en jeugdtheater Kopergieterij *Cirque déjà vu?*: een project dat terugblijkt op wat was maar met het oog op de toekomst en de *next generation*. Vijf iconische circusvoorstellingen van de voorbije jaren werden door vijf regisseurs herwerkt tot vijf korte scènes met kinderen en jongeren. Het resultaat is een unieke voorstelling geworden die enkel en alleen te zien was tijdens *Smells Like Circus* in januari.

De afgelopen jaren gooiden Circus Ronaldo, Alexander Vantournhout, Cie Ea Eo, Bert & Fred en Rode Boom in binnen- en buitenland hoge ogen met heerlijke circusvoorstellingen als *La Cucina dell'arte*, *ANECKXANDER* en *m²*. Als eerbetoon nemen vijf circus- en theatermakers deze klassiekers onder handen en herwerken ze elk hun stuk met kinderen en jongeren tot een eigenzinnige interpretatie.

Circus in Vlaanderen is de laatste decennia enorm geëvolueerd: van een beperkt landschap waarin vooral nomadische circussen met de tent rondtrokken, tot een uitgebreide kunstdiscipline die door alle lagen van de bevolking wordt beoefend en bekeken, en door uiteenlopende organisatoren wordt geprogrammeerd. Anno 2018 bestaat het circusveld in Vlaanderen uit een honderdtal gezelschappen, een twintigtal circusateliers (goed voor bijna 6.000 cursisten) en een tiental festivals die expliciet focussen op circus.

Circuscentrum wil van Vlaanderen een bloeiende circusregio maken, met een breed cultureel draagvlak en optimale ontwikkelingskansen. Enerzijds stimuleert het Circuscentrum artiesten en gezelschappen, docenten, circusateliers en jonge beoefenaars om zowel artistiek als pedagogisch de grenzen continu te verleggen. Anderzijds zorgt het Circuscentrum er mee voor dat circus bij publiek, media, beleidsmakers en culturele actoren als volwaardige kunstvorm wordt beschouwd.

Als vuurtoren in de Vlaamse circussector is Circuscentrum de organisatie bij uitstek die je verder kan helpen bij het uitbouwen van nuttige contacten om jouw initiatief rond Erfgoeddag 2019 te realiseren.

Renate Maes, Bibliotheek Hasselt Limburg

“Erfgoeddag is voor ons een fijne kapstok om aan het grote publiek te tonen dat we – naast een openbare en wetenschappelijke - ook een waardevolle erfgoedbibliotheek zijn. Tentoonstellingen, rondleidingen en een lezing legden op Erfgoeddag 2018 de link met onze rijke erfgoedcollecties. Met het lokale Erfgoeddagprogrammaboekje in de hand stippelden bezoekers hun eigen Erfgoeddagroute uit en genoten ze van een afwisselend aanbod in de stadskern van Hasselt.”

GOED OM WETEN

ERFGOED IN DE PRAKTIJK

Samen met Heemkunde Vlaanderen, Davidsfonds, Herita, Stichting Open Kerken en Familiekunde Vlaanderen organiseert FARO laagdrempelige avondcursussen om deelnemers aan evenementen als Erfgoeddag, Open Monumentendag of Open Kerkendagen te helpen bij de organisatie van hun activiteiten. Zo waren er reeds cursusavonden over tentoonstellingen voor beginners, het promoten van activiteiten, pop-uptentoonstellingen ... De volgende reeks staat in het teken van vrijwilligers. Want vrijwilligers zijn belangrijk bij het organiseren van evenementen. Neem voor meer informatie een kijkje op onze websites.

COMBINEER DE NACHT VAN DE GESCHIEDENIS EN ERFGOEDDAG

We baseerden onderstaande tekst op de infobundel die Davidsfonds schreef naar aanleiding van de Nacht van de Geschiedenis.

In 2019 vindt de 17e Nacht van de Geschiedenis plaats op dinsdag 19 maart. Het centrale thema is meesterschap. Hiermee knoopt het Davidsfonds aan bij *Vlaamse Meesters*, een project van Toerisme Vlaanderen (2018-2020) naar aanleiding van, onder meer, de heropening van het Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen, de 450e verjaardag van het overlijden van Pieter Bruegel en de restauratie en terugkeer van het *Lam Gods* naar de Sint-Baafskathedraal in Gent. Toerisme Vlaanderen animeert dit traject.

In de projecten die in de Vlaamse erfgoedinstellingen zullen lopen, ligt in 2018 de focus op Rubens en de barok, in 2019 op Bruegel en zijn tijdgenoten en in 2020 op de Vlaamse Primitieven. Van de 15e tot ver in de 17e eeuw was Vlaanderen in West-Europa een hotspot voor schone kunsten en beeldenproductie, en een inspiratiebron voor wat men later als kunst-

bewegingen is gaan (h)erkennen: de ‘Vlaamse Primitieven’, de renaissance en de barok. Naast Rubens, Bruegel en van Eyck kent Vlaanderen nog een hele lijst aan straffe meesters in kunsten. Denk bijvoorbeeld aan Dirk Bouts, Antoine Busnois, Hans Memling, René Magritte, Antoon van Dyck, James Ensor, Andreas Vesalius, Gerardus Mercator, Hendrik Conscience, Willem Elsschot, Hugo Claus, Hergé, Victor Horta, Jacques Brel ... Ook vandaag zijn er kunstenaars die kunnen ingeschakeld worden als symbolen of ambassadeurs voor onze regio. Het Davidsfonds roept op om met dit thema aan de slag te gaan.

www.davidsfonds.be

AMBACHTEN EN EDUCATIE: DE ERFGOEDKLASSEN IN BRUSSEL

Hoe kan je kinderen en jongeren kennis laten maken met technisch erfgoed? Door hen zelf de handen uit de mouwen te laten steken! Dat is meteen ook de doelstelling van het initiatief *Erfgoedklassen en Burgerschap*. Leerlingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden via speelse activiteiten en lesmateriaal ondergedompeld in onder meer ambachten, technieken en gebruiken. IJzer en Vuur!, een vzw die zich inzet voor het ambacht van het smeden, treedt op als partner van *Erfgoedklassen en Burgerschap* voor het thema ‘Erfgoed in Beroepen’. Samen met een smid leren jongeren over het belang van restauratietechnieken en gaan ze zelf aan de slag om een product te smeden. Via de wandelzoektocht ‘Steen, mortel, beitel’ leren ze dan weer hoe oude bouwtechnieken en -materialen ook vandaag in de stad nog zeer relevant zijn.

Erfgoedklassen en Burgerschap voorziet een professionele begeleiding van deze activiteiten en stelt via www.erfgoedklassen.brussels bovendien interessant lesmateriaal ter beschikking.

HOE MAAKT U HET?

Met ETWIE bijvoorbeeld!

ETWIE, het expertisecentrum van het Industriemuseum in Gent, heeft de afgelopen jaren een werking uitgebouwd rond oude ambachten en technieken. ETWIE zet zich in om technieken van weleer te ‘borgen’ en via samenwerkingen met partnerorganisaties erfgoedprojecten te realiseren en ambachten in de kijker te plaatsen.

Ben je op zoek naar inspiratie om jouw techniek in de kijker te plaatsen op Erfgoeddag? Neem dan contact op met het ETWIE-team via info@etwie.be. Ze helpen je graag verder!

Meer informatie over de werking van ETWIE vind je op www.etwie.be. Neem zeker ook een kijkje in de kennisbank (www.etwie.be/kennisbank), een databank met een heleboel informatie over allerlei ambachten en technieken in heel Vlaanderen of over partnerorganisaties die zich mee inzetten voor dit erfgoed.

Vind nieuwe samenwerkingsverbanden via de Erfgoedkaart

De Erfgoedkaart geeft een overzicht van cultureel-erfgoedorganisaties in Vlaanderen en Brussel. Het gaat zowel om erkende als om niet-erkende erfgoedorganisaties. Ga op verkenning en wie weet vind je zo nieuwe partners om je activiteit in het teken van ambachten en vakmanschap vorm te geven. Een fijne samenwerking zorgt immers voor een rijkere activiteit.

www.erfgoedkaart.be

ONTDEK MEER MET DE ERFGOEDAPP

ERFGOEDDAG

De ErfgoedApp wijst je de weg op **ERFGOEDDAG!** Raadpleeg het volledige programma via de ErfgoedApp.

Ontdek dankzij de ErfgoedApp **EXTRA INFORMATIE**, filmpjes, verhalen en weetjes bij je bezoek, wandeling of fietstocht!

Ontdek erfgoedlocaties
IN JE BUURT.

HAAL MEER UIT ERFGOEDDAG DANKZIJ DE ERFGOEDAPP!

Als organisator van een Erfgoeddagactiviteit kan je de ErfgoedApp inzetten om extra informatie aan te bieden aan je bezoekers. Je kan hen prikkelen door hen op zoek te laten gaan naar extra elementen die je toevoegt aan je activiteit. Dankzij kleine zendertjes of door scanbare items op te hangen in je locatie komt de informatie tot leven. Het enige wat je publiek moet doen is de gratis ErfgoedApp downloaden via www.erfgoedapp.be.

Hoe je die extra informatie kan toevoegen aan je activiteit(en?) Volg een van de workshops die FARO hierover organiseert. Want via een handig platform kan je die informatie eenvoudig zelf aanmaken. Zin in zo'n workshop? Neem contact op met collega Bram Wiercx via bram.wiercx@faro.be, 02 213 10 67 of raadpleeg de FARO-vormingskalender op www.faro.be.

Laat jij dit jaar je eendaags Erfgoeddagevenement nog even doorlopen met een tour in de ErfgoedApp?

Maak net zoals Bokrijk gebruik van de ErfgoedApp. Dit kan je heel wat voordelen opleveren tijdens Erfgoeddag. Want wat kan vakmanschap van vroeger ons vandaag vertellen? Hoe laten eigentijdse vakmensen zich inspireren door oude vakmanschappen en technieken? Na een eerste ervaring met de ErfgoedApp voor 'BKRK Brood' zetten zij ook dit jaar met 'BKRK Textiel' opnieuw in op het gebruik van de ErfgoedApp.

Er bleek namelijk een bijzonder interessant verhaal te vertellen over plat-telandskledij in Vlaanderen, de textielcollectie van Bokrijk en hoe mensen vandaag met kledij omgaan. De expo koppelt het historische kader aan het verhaal van textiel vandaag. Via de ErfgoedApp kunnen bezoekers zo extra informatie opvragen over de diverse collectiestukken.

Enkele troeven van de ErfgoedApp voor jouw Erfgoeddagactiviteit:

- > Zet in op je meertalige bezoekers. Zij kunnen bv. een beeld inscannen en dankzij de app de info in een andere taal ontvangen.
- > Soms is het logistiek niet interessant om geluid af te spelen tijdens een tentoonstelling. Je kan dit makkelijk oplossen door bezoekers via de ErfgoedApp te laten luisteren naar geluids- of videofragmenten.
- > Je kan zelfs inzetten op gebarentaal.
- > Wil je je publiek tonen hoeveel lagen een schilderij telt? Met de ErfgoedApp kan het!
- > ...

Ontdek hier <https://faro.be/node/53841> of hier <https://faro.be/blogs/bram-wiercx/enkele-mooie-voorbeelden-van-informatie-de-erfgoed-app> nog tal van andere mogelijkheden in de ErfgoedApp. Graag zelf aan de slag? Neem dan contact op met Bram Wiercx of Michelle Van Meerhaeghe.

WELKOM IN DE BIBLIOTHEEK VAN FARO

Zoek je naar extra informatie om je activiteit voor te bereiden? Kom dan zeker langs in de bibliotheek van FARO. Je vindt er een heleboel materiaal dat je helpt bij het uitwerken van je Erfgoeddagactiviteit(en). De bib kan elke werkdag op afspraak bezocht worden tussen 8.30 en 16.00 uur. Een afspraak maken kan eenvoudig via bibliotheek@faro.be. Lees zeker onze blog waarop je regelmatig inspirerende leestips terugvindt.

www.faro.be/bibliotheek

ERFGOEDDOEL

Aanvullende financiering wordt steeds belangrijker voor de cultuursector. Een dertigtal musea, archieven en erfgoedbibliotheken presenteren zich momenteel als goed doel op www.erfgoeddoel.be en vragen om financiële steun. Deze dertig instellingen zijn door de FOD Financiën erkende ‘goede doelen’. Samen vragen zij bij het in erfgoed geïnteresseerde publiek om steun en aandacht.

Musea, archieven en erfgoedbibliotheken beheren samen een publieke schat van onschatbare waarde: het erfgoed van ons allemaal. Wat doen ze met die kunstwerken, boeken, documenten, foto’s en andere erfgoedcollecties? Al wat nodig is om ervoor te zorgen dat het publiek ze kan bekijken, bestuderen en ervan kan genieten.

Dat kan maar op één voorwaarde: dat we er samen in slagen om die schat met zorg te bewaren. Want erfgoed vraagt veel zorg. En dat wordt financieel elke dag moeilijker. Daarom is financiële steun zo belangrijk, nu meer dan ooit.

Meer weten? Neem contact op met collega’s Jeroen Walterus (jeroen.walterus@faro.be of 02 213 10 69) of Roel Daenen (roel.daenen@faro.be, 02 213 10 73). Zij helpen je graag verder.

WIKI LOVES HERITAGE: DOE MEE!

Iedereen kent Wikipedia. Toch? De online encyclopedie behoort tot de – wereldwijd – meest gebruikte websites. Wat blijkt echter? Over het roerend en onroerend erfgoed, erfgoedorganisaties en -beheerders in Vlaanderen is vaak weinig of onvolledige informatie te vinden op Wikipedia. En dat is bijzonder jammer, gezien het enorme bereik van dat online platform.

Daarom slaan Wikimedia België, de Vlaamse overheid, FARO, PACKED en Herita de handen in elkaar voor Wiki Loves Heritage. Dat initiatief nodigt iedereen uit – ook jou dus! – om samen het erfgoed en de erfgoed-

zorg in Vlaanderen verder online te ontsluiten Hoe? Door foto's te maken van erfgoed in Vlaanderen en ze vervolgens op te laden onder een vrije licentie op Wikimedia Commons (zie https://commons.wikimedia.org/wiki/Commons:Wiki_Loves_Heritage_2018_in_Belgium/nl). Alle soorten erfgoed komen in aanmerking: onroerend, roerend en immaterieel. Denk bijvoorbeeld aan monumenten, je favoriete schilderij of een traditie ...

Deelnemen kan tot 15 november 2018. Je maakt bovendien kans op een mooie erfgoedprijs. Meer weten? Zie www.europeeserfgoedjaar2018.be/WikiLovesHeritage

ERFGOEDDAG 2020: DE NACHT

De nacht betovert. De nacht staat dikwijls synoniem voor verbeelding. Nachtdieren komen dan tot leven. Maar hoe gebeurden nachtelijke activiteiten vroeger? Zonder een lichtbron was en is het onmogelijk om 's nachts te werken. We associëren de nacht vandaag vaak met feesten, performances, iets vieren en gezellig samenzijn. Maar de nacht staat ook symbool voor het mysterie, het verborgene en negatieve. Want er is natuurlijk geen licht zonder schaduw. Welke troebele zaken zien we als we kijken in de geschiedenis? En wat met alles wat het daglicht niet verdraagt? En hoe schadelijk is licht binnen de conservatie van ons cultureel erfgoed? Hoe kunnen we hier op een goede manier mee omgaan en waarom is dit belangrijk? Wees kritisch én trek je feestneus aan tijdens de 20e editie van Erfgoeddag. Helemaal in het teken van de nacht ...

Erfgoeddag zal plaatsvinden op zondag 26 april 2020.

VOLG ONS OP

